

UNIVERZA V MARIBORU
PEDAGOŠKA FAKULTETA
Oddelek za razredni pouk

MAGISTRSKO DELO

Anja Ledinek

Maribor, 2015

UNIVERZA V MARIBORU
PEDAGOŠKA FAKULTETA
Oddelek za razredni pouk

Magistrsko delo

BRANJE SLIKANIC V TRETJEM RAZREDU OSNOVNE ŠOLE

Mentorica:

doc. dr. Janja Batič

Kandidatka:

Anja Ledinek

Somentorica:

red. prof. dr. Dragica Haramija

Maribor, 2015

Lektorica:

Jasna Ledinek, prof. slovenščine in zgodovine

Prevajalka:

Barbara Pelicon Hvala, univ. dipl. anglistka

ZAHVALA

Zahvaljujem se vsem, ki so mi v času študija in pri izdelavi magistrskega dela kakorkoli pomagali.

Še posebej se zahvaljujem mentorici doc. dr. Janji Batič in somentorici red. prof. dr. Dragici Haramiji za prijaznost, strokovno pomoč ter vodenje pri izdelavi magistrskega dela.

Posebna zahvala gre tudi moji družini, Klemnu in prijateljicam, ki so me ves čas spodbujali pri delu.

UNIVERZA V MARIBORU

PEDAGOŠKA FAKULTETA

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Anja Ledinek, rojena 9. 3. 1990, v Slovenj Gradcu, študentka Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru, smer Razredni pouk, izjavljam, da je zaključno delo z naslovom Branje slikanic v tretjem razredu osnovne šole pri mentorici doc. dr. Janji Batič in somentorici red. prof. dr. Dragici Haramiji avtorsko delo. V zaključnem delu so uporabljeni viri in literatura korektno navedeni; teksti niso prepisani brez navedbe avtorjev.

(podpis študentke)

Maribor, _____

POVZETEK IN KLJUČNE BESEDE

Za bogato doživeto zgodbo slikanice je potrebno upoštevati verbalni in vizualni del slikanice – celostno branje. Namen magistrskega dela je bil preučiti dosedanji način obravnave slikanic in posledično razumevanje ter izboljšati razumevanje po dodatnem poglobljanju v likovni del. Cilj raziskave – izboljšanje strategije branja slikanice s poudarkom na doslej zanemarjenem vizualnem kodu – je bil dosežen z izpeljavo akcijske raziskave v štirih korakih, in sicer s poudarkom na vedno večjem poglobljanju v vizualni del. V raziskavo je bilo vključenih trinajst učencev tretjega razreda osnovne šole. Po vsakem izmed izvedenih korakov so učenci individualno ustno odgovarjali na vprašanja odprtega tipa. Odgovori so bili zvočno posneti in zatem transkribirani ter obdelani na nivoju deskriptivne statistike. Z vprašalnikom smo želeli ugotoviti, iz katerega dela slikanice (iz verbalnega, iz vizualnega ali iz kombinacije verbalnega in vizualnega dela) so učenci za posamezni odgovor pridobili informacije. Iz analize odgovorov je razvidno, da so učenci v vedno večji meri pridobivali informacije iz vizualnega dela slikanice in jih nato smiselno usklajevali s tistimi iz besedila. V zadnjem koraku (obravnavo slikanice brez besedila) so učenci pokazali usvojeno znanje in oblikovali zgodbo zgolj na podlagi slik. Akcijska raziskava je bila učinkovita, saj so se učenci začeli zavedati pomena ilustracij v slikanicah.

Ključne besede: slikanica, vizualni del slikanice, akcijska raziskava, celostno branje, obravnavo slikanic pri pouku.

ABSTRACT AND KEY WORDS

For an enriching experience of a picture book story both a verbal and visual part of a picture book (integral reading) should be considered. The purpose of this master's thesis is to research the present approach to discussing a picture book and its consequent understanding as well as to enhance understanding after an additional focus on the visual content. The aim of the research - improving reading strategy for picture books with emphasis on the so far neglected visual code - was achieved by conducting an action research in four steps, specifically, by emphasizing an increasing focus on the visual part. The research included thirteen primary school pupils in the third grade. After each implemented step, individual pupils orally answered open-ended questions. Their responses were first sound recorded and subsequently transcribed and processed using descriptive statistics. The aim of the questionnaire was to determine from which part of the picture book (verbal, visual or the combination of verbal and visual part) the pupils obtained information for a specific response. The analysis of responses shows that pupils received information from the visual part of picture book to an increasing extent and afterwards sensibly combined them with information found in the text. In the last part (discussing the picture book without the text), the pupils demonstrated the knowledge gained and created a story prompted solely by pictures. The action research was effective as all the pupils started to recognize the importance of illustrations in picture books.

Key words: picture book, visual part of a picture book, action research, integral reading, discussing picture books in class.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	1
2	TEORETIČNI DEL.....	3
2.1	Opredelitev pojma slikanice.....	3
2.1.1	Značilnosti slikanice	3
2.1.2	Slikanice brez besedila	4
2.2	Teorija slikanice	5
2.3	Besedilo in ilustracija ter interakcija med njima.....	7
2.3.1	Likovna pripoved ilustratorjev	8
2.3.2	Možnosti odnosov med besedilom in ilustracijo	9
2.3.3	Povezava verbalne in vizualne sestavine slikanice pri branju	10
2.4	Elementi slikanice	11
2.4.1	Besedilo v slikanici.....	11
2.4.2	Ilustracije v slikanici.....	11
	Likovni jezik.....	12
2.4.3	Oblikovanje slikanice	14
	Likovne tehnike in materiali	15
	Format.....	15
	Pisava.....	15
	Naslovna stran	16
	Vezni listi.....	16
	Organiziranost slike in besedila.....	16
2.5	Branje slikanice.....	17
2.5.1	Otrokova razvojna stopnja	17
2.5.2	Skupno branje in dvojni naslovnik	18
2.5.3	Razlogi za vključevanje slikanice v pouk.....	19
3	EMPIRIČNI DEL.....	21

3.1	Namen	21
3.2	Razčlenitev, podrobna opredelitev	21
3.2.1	Raziskovalna vprašanja	21
3.3	Metodologija	21
3.3.1	Raziskovalna metoda	21
3.3.2	Raziskovalni vzorec	22
3.3.3	Postopki zbiranja podatkov	22
Organizacija zbiranja podatkov	22	
Vsebinsko-metodološke značilnosti inštrumentov	27	
3.3.4	Postopki obdelave podatkov	27
3.4	Rezultati in interpretacija	27
3.4.1	Prvi akcijski korak	27
Izhodišče	27	
Načrtovane spremembe	27	
Potek izvedbe	31	
Analiza podatkov	34	
Ugotovitve	39	
3.4.2	Drugi akcijski korak	40
Izhodišče	40	
Načrtovane spremembe	40	
Potek izvedbe	43	
Analiza podatkov	45	
Ugotovitve	49	
3.4.3	Tretji akcijski korak	49
Izhodišče	49	
Načrtovane spremembe	50	
Potek izvedbe	53	

Analiza podatkov	56
Ugotovitve	61
3.4.4 Četrti akcijski korak.....	61
Izhodišče	61
Načrtovane spremembe	62
Potek izvedbe.....	64
Analiza podatkov	67
Ugotovitve	70
4 Sklep.....	72

KAZALO SLIK

Slika 1: Uvodna motivacija (Opazovanje obravnave slikanice v razredu).....	23
Slika 2: Branje slikanice (Opazovanje obravnave slikanice v razredu).....	23
Slika 3: Pripovedovanje ob ilustracijah (Opazovanje obravnave slikanice v razredu).....	24
Slika 4: Podčrtavanje neznanih besed (Opazovanje obravnave slikanice v razredu).....	25
Slika 5: Naslovna stran slikanice <i>Gnezdo</i> (Knjigarna Bukla, b. d.)	31
Slika 6: Prvo branje slikanice (1. korak)	32
Slika 7: Postavljanje vprašanj ob posamezni ilustraciji (1. korak).....	33
Slika 8: Branje slikanice (2. korak)	44
Slika 9: Uvodna motivacija (3. korak).....	53
Slika 10: Pogovor o notranji naslovnici (3. korak).....	54
Slika 11: Opazovanje ilustracij (3. korak)	54
Slika 12: Odgovarjanje na vprašanja in pogled ilustracij od blizu (3. korak)	55
Slika 13: Učenec upodobi pujskovo pot (3. korak)	59
Slika 14: Uvodna motivacija - asociacije (4. korak).....	64
Slika 15: Poblížje si ogledamo ilustracije 1 (4. korak).....	65
Slika 16: Poblížje si ogledamo ilustracije 2 (4. korak).....	65
Slika 17: Pogovor o ilustraciji (4. korak).....	66

Slika 18: Pogovor o značilnostih stripa (1. korak)	81
Slika 19: Demonstracija likovne naloge (1. korak)	81
Slika 20: Končni izdelki 1 (1. korak).....	82
Slika 21: Končni izdelki 2 (1. korak).....	82
Slika 22: Končni izdelki 3 (1. korak).....	83
Slika 23: Demonstracija (2. korak)	84
Slika 24: Zamislite si ... (2. korak)	85
Slika 25: Vrednotenje (2. korak)	85
Slika 26: Končni izdelki 1 (2. korak).....	86
Slika 27: Končni izdelki 2 (2. korak).....	86
Slika 28: Demonstracija (3. korak)	88
Slika 29: Demonstracija in poskušanje (3. korak)	88
Slika 30: Ustvarjanje monotipije (3. korak)	89
Slika 31: Končni izdelki 1 (3. korak).....	90
Slika 32: Končni izdelki 2 (3. korak).....	90
Slika 33: Končni izdelek (3. korak).....	91
Slika 34: Montažni kip (4. korak).....	92
Slika 35: Demonstracija (4. korak)	93
Slika 36: Živali iz morskih globin (4. korak)	93
Slika 38: Končni izdelek 2 (4. korak).....	94
Slika 37: Končni izdelek 1 (4. korak).....	94
Slika 39: Končni izdelek 3 (4. korak).....	95

KAZALO TABEL

Tabela 1: Analiza slikanice <i>Gnezdo</i> (1. korak).....	28
Tabela 2: Primer vprašanj ob posamezni ilustraciji (1. korak)	32
Tabela 3: Analiza slikanice <i>Polž Vladimir gre na štop</i> (2. korak).....	41
Tabela 4: Primer vprašanj ob posamezni ilustraciji (2. korak)	44
Tabela 5: Analiza slikanice <i>Kako sta Bibi in Gusti udomačila kolo</i> (3. korak)..	51
Tabela 6: Primer vprašanj ob posamezni ilustraciji (3. korak)	54
Tabela 7: Analiza slikanice <i>Zgodba o sidru</i> (4. korak)	62
Tabela 8: Primer vprašanj ob posamezni ilustraciji (4. korak)	65

1 UVOD

Slikanice so za otroke izjemnega pomena, saj se na tak način srečajo z besedno in likovno umetnostjo hkrati. Otrok naj bi pri branju slikanic (sam, s starši, z učitelji ...) užival in tako nevede razvijal marsikatero področje. Najbogatejšo zgodbo iz slikanice dobimo s poglobljenim branjem besedila in ilustracij, s tako imenovanim »modelom celostnega literarno-likovnega branja« (Batič in Haramija, 2014, str. 17). Zgodba je po poglobljanju v besedilni in slikovni del veliko bogatejša. Zaradi tega bomo v tem magistrskem delu poudarjali pomen celostnega branja.

Pričujoče magistrsko delo sestoji iz dveh delov, in sicer iz teoretičnega in empiričnega dela. Teoretični del podaja nekaj opredelitev pojma slikanice, teorijo slikanice po različnih avtorjih, podrobneje obravnava interakcijo med ilustracijo in besedilom ter posamezne elemente slikanice (besedilo in ilustracije v slikanici, oblikovanje slikanice), nadalje govori o branju otroške slikanice, in sicer o razvojni stopnji na področju branja, dvojnem naslovniku in skupnem branju ter o razlogih za vključevanje slikanic v pouk. Drugi del zajema akcijsko raziskavo, kako izboljšati način branja slikanic, da bi postalo bolj celostno in bi s tem iz slikanice pridobili čim več informacij in bolj bogato zgodbo. To bomo dosegli tako, da se bomo z vsakim korakom akcijske raziskave bolj poglobljali v vizualni del slikanice. Najprej bomo obravnavo slikanice v razredu opazovali, zatem pa izpeljali akcijsko raziskavo v štirih korakih.

Vse slikanice, uporabljene v akcijski raziskavi, so kakovostna dela. To potrjujejo številne nagrade slikanic oz. priznanja o uspešnosti njihovih avtorjev. Glede izbora slikanic sta nam prav tako svetovali mentorica doc. dr. Janja Batič in somentorica red. prof. dr. Dragica Haramija. Za posamezne slikanice smo se odločili tudi na podlagi njunih strokovnih člankov in analiz v znanstvenem delu *Poetika slikanice* (2013).

V prvem akcijskem koraku bomo obravnavali slikanico Vesne Radovanovič in Ane Razpotnik Donati *Gnezdo* (2012), v drugem koraku slikanico Mojce Osojnik *Polž Vladimir gre na štop* (2003), v tretjem koraku slikanico Ide Mlakar

in Kristine Krhin *Kako sta Bibi in Gusti udomačila kolo* (2007) in v četrtem koraku slikanico Damijana Stepančiča *Zgodba o sidru* (2010). Po vsakem celostnem branju slikanice bodo učenci individualno ustno odgovarjali na strukturirana vprašanja, na podlagi katerih bomo ugotovili, iz katere sestavine slikanice so pridobili informacijo in kakšno je razumevanje.

Poetika slikanice (2013), znanstveno delo o slikanicah na Slovenskem avtoric Dragice Haramije in Janje Batič, je bilo pri pisanju magistrskega dela uporabljeno kot temeljna literatura, saj podaja opredelitve, definicije in elemente slikanice ter analize kakovostnih slikanic. Prav tako vsebinska struktura magistrskega dela v veliki meri sovpada s strukturo prej omenjene znanstvene monografije.

Tema se nam zdi aktualna in uporabna, saj gre za primer uporabe v praksi. Magistrsko delo lahko služi kot primer in pomoč pri branju slikanice v šoli. Menimo, da je celostni pristop branja slikanic pomemben, saj lahko učenec tako iz slikanice izlušči ogromno informacij in ob branju uživa. Prav tako smo mnenja, da je branje kakovostnih slikanic koristno in prijetno, saj lahko na enostaven način polepša in popestri trenutke otrok.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Opredelitev pojma slikanice

Dragica Haramija in Janja Batič v članku *Teorija slikanice* (2014, str. 18) pišeta: »Kakovostna slikanica je prvi otrokov stik s književnostjo in likovno umetnostjo [...].«

»Slikanice so posebna oblika knjige, ki združujejo besedilo in ilustracijo v enovito celoto [...],« pravita isti avtorici v znanstvenem delu *Poetika slikanice* (2013, str. 23). V *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* (2002, str. 1246) je pojem slikanica opredeljen kot otroška knjiga s slikami, s kratkim besedilom ali brez njega in ponavadi v verzih. Marjana Kobe (1987, str. 33) pravi, da slikanica ni zgolj ilustrirana knjiga, ki je tanka, ampak ima popolnoma svoje zakonitosti, kako mora biti urejena.

Igor Saksida (2000, str. 69) opredeljuje pojem slikanice po strožji in po ohlapnejši definiciji. V širši definiciji navaja, da je slikanica vsaka knjiga, ki ima dva enako pomembna dela, ki pa bi lahko obstajala tudi vsak zase. Glede strožje definicije pa pravi, da je slikanica knjiga, kjer besedilni in slikovni del ne bi mogla obstajati neodvisno drug od drugega.

Perry Nodelman (1988, str. vii) pravi, da so slikanice knjige, namenjene mlajšim otrokom in pripovedujejo zgodbe skozi zaporedje oz. niz ilustracij, kombiniranih z relativno malo besedila ali celo brez njega. Dalje razlaga (prav tam, str. x), da so slikanice resna umetnost in si zaslužijo enako spoštovanje, kot ga dajemo drugim oblikam in vrstam resne umetnosti.

2.1.1 Značilnosti slikanice

Slikanica »[...] ima tri temeljne sestavine: besedilo, ilustracijo in vsebinsko-oblikovni odnos med besedilom in ilustracijo [...].« (Haramija in Batič, 2014, str. 5).

Maria Nikolajeva v članku *Verbalno in vizualno: Slikanica kot medij* (2003, str. 5) pravi, da je posebnost slikanice prav v tem, da gre za usklajevanje besedilnega in slikovnega načina komuniciranja ter da prejemnik celostni smisel doživi šele skozi interakcijo obeh načinov komuniciranja. Kobetova (2004, str. 42) meni, da je prav usklajevanje besedilnega in slikovnega dela slikanice v novo oblikovano celoto bistvenega pomena. Prav to o slikanici navaja tudi Niko Grafenauer.¹

Glede nadaljnjih značilnosti otroške slikanice Haramija in Batič (2013, str. 35) pravita, da mora biti vizualni del nujno večji od verbalnega; besedilo naj ne bi obsegalo več kot tisoč osemsto besed (okoli pet strani strnjene besedila na papirju formata A4). Avtorici (prav tam, str. 35) nadaljujeta: »Otroška slikanica ima tudi specifične teme in jezikovne prvine literarnega dela, pri čemer upošteva otrokov kognitivni razvoj.«

2.1.2 Slikanice brez besedila

Posebna oblika slikanic so slikanice brez besedila. Ampak te v resnici niso čisto brez besed, saj njihov »naslov usmeri bralca k razbiranju pomenov ilustracij ter sestavljanju le-teh v zgodbo« (Batič in Haramija, 2014, str. 6).

Slikanice brez besedila so zahtevne, saj sprejemnik sam upoveduje zgodbo (Nikolajeva in Scott, 2001, str. 9). Prav tako meni Kobetova (1987, str. 60), ki pravi, da tak tip slikanice otroka izziva k popolnoma samostojnem 'sestavljanju' in razumevanju zgodbe. Vida Medved Udovič (2004, str. 30–31) meni, da recepcija pri tovrstnih slikanica poteka popolnoma drugače. Nadaljuje, da so slikanice brez besedila lahko brez časovnih preskokov in ne vsebujejo nobenih vrzeli, ki bi jih bilo potrebno zapolnjevati; lahko pa vsebujejo mnogo časovnih preskokov in je potrebno manjkajoče zapolnjevati z lastno domišljijo.

---

¹ Niko Grafenauer (1978, str. 10): »Osnovna značilnost klasične, tradicionalne literarne slikanice je prav gotovo ta, da se v njej bolj ali manj enakovredno dopolnjujeta in prepletata estetska informacija teksta in ilustracije, s čimer nastaja [...] slikaniško sporočilo, katerega intenziteta je v enaki meri odvisna od umetniške, iluzijske potence tako besedila kot ilustracije.«

2.2 Teorija slikanice

Glede tega, komu so otroške slikanice namenjene, Nikolajeva (2003, str. 22) navaja, da so sicer namenjene otrokom, a so velikokrat zapletene. Odrasli naj bi jih brali otrokom in prav zaradi tega so v njih besedilne in slikovne pomanjkljivosti, da si jih bralci (odrasli in otroci) vsak zase zapolnijo. Batič in Haramija (2014, str. 17) pišeta, da ima otroška slikanica »izrazito dvojnega naslovnika«, in sicer odraslo osebo, ki tekst bere, in otroka, ki posluša ter sočasno gleda slike.

Z vidika izhodišča pri ustvarjalnem postopku se loči več tipov slikanice. Prvi tip je avtorska slikanica, v kateri sta vizualni in tekstovni del delo enega ustvarjalca. Drugi tip predstavlja slikanica, kjer sta soavtorja stalni ustvarjalni tim (hkrati ustvarjata tekstovni in slikovni del slikanice/ilustrator dobi tekst in je pri svojem delu ves čas v stiku s pisateljem/soavtorja stalno delata skupaj). Tretji tip pa je slikanica, kjer avtorja ne delata stalno skupaj (Kobe, 1987, str. 33–37). Pri avtorski slikanici in slikanici, ustvarjeni s strani stalnega ustvarjalnega tima, je načeloma močnejša povezava med sliko in besedilom. Potemtakem je v teh primerih manj možnosti, da bi prišlo do nepričakovanih neskladij med sestavinama slikanice (Haramija, 1997, str. 25–26).

Batič in Haramija (2014, str. 13) o književnem času v slikanici pišeta, da lahko likovni umetnik z upodobitvijo npr. ure zelo natančno določi čas dogajanja. Glede zgodovinske umeščenosti pravita, da to nakazujejo z raznoraznimi predmeti, načinom oblačenja, prevoznimi sredstvi ipd. Nikolajeva (2003, str. 15–16) o književnem času piše, da je velikokrat nakazan z urami, vzhajanjem in zahajanjem sonca, letnimi časi itd. Pravi, da se čas načeloma natančneje navede v besedilnem delu. Avtorica v članku nadalje piše, da imajo avtorji za prikaz temporalnosti in gibanja veliko možnosti: risanje, interakcija med tekstom in sliko, grafične simbole kot pri stripu (meglice, gibljive črte ...), zaporedje ilustracij. Nikolajeva (prav tam, str. 15) nato razlaga, kako se največkrat upodobi gibanje na sliki:

Vsekakor pa je najpogostejše in najuspešnejše sredstvo za ponazarjanje gibanja v ilustraciji tako imenovana simultana sukcesija, kot jo imenujejo umetnostni strokovnjaki. [...] Gre za zaporedje upodobitev človeške figure v časovno ločenih trenutkih, ki pa jih gledalec dojema kot celoto, ki se odvija v strogo določenem zaporedju. Spremembe, ki

se pojavijo v vsaki naslednji sličici, nakazujejo časovno razliko med prejšnjim in naslednjim prizorom.

Haramija in Batič (2013, str. 68) pišeta o upodabljanju gibanja podobno in se pri tem sklicujeta na mnenje Nodelmana.² Tako kot Nodelman tudi Nikolajeva (2003, str. 16) omeni smer od leve proti desni v naši kulturi; tako tudi beremo in to pravilo uporabljajo tudi avtorji slikanic, saj se tudi zgodba načeloma vedno odvija v tej smeri.

Glede književnega prostora v slikanici Haramija in Batič (2013, str. 31) povzemata Nodelmana (1996) in pravita, da je prikaz prostora s sliko mnogo bolj učinkovita zadeva kot opis z besedami. Nikolajeva (2003, str. 9–10) o prizorišču pravi, da lahko služi zgolj kot ozadje ali pa je bistveno. Kadar se zgodba dogaja npr. v določenem obdobju iz preteklosti, je pomembno, da je zasnova prostora dobro premišljena. Batič in Haramija (2014, str. 16) menita, da se lahko na ilustraciji s posebnostmi iz posamezne pokrajine točno določi prostor. V zgodbi se skozi prostor kaže tudi karakter posameznega književnega lika (soba je razmetana, prazna, natlačena ipd.) (Nikolajeva, 2003, str. 10).

Nikolajeva (2003, str. 12) o književnih likih pravi, da so zunanji opisi zgolj vizualni ter da iz besedila izvemo le imena likov, podatke o njihovi starosti ter sorodstvene odnose. Prav tako v nadaljevanju piše o psiholoških zapisih v besedilu, pri čemer se sklicuje na mnenje Carole Scott.³ Nikolajeva (prav tam, str. 13) meni, da so dejanja likov prikazana v obeh kodih sporazumevanja in prav tu se lahko dopolnjujeta oz. si nasprotujeta. Slike so bolj uporabne, kadar je prikazan položaj književnega lika v določenem prostoru ali ko se označujejo prostorska razmerja kot simboli odnosov med liki. O mizasceni pišeta Haramija in Batič

---

² »Nodelman (1996; cit. po Haramija in Batič, 2013, str. 68) navaja več načinov prikazovanja gibanja v slikanicah, in sicer lahko ilustrator upodobi nedokončano dogajanje; doda črte, ki nakazujejo gibanje [...]; v isti sliki upodobi isti lik v različnih položajih; gibanje razberemo iz konteksta (kaj je še upodobljeno na sliki oz. na predhodnih in naslednjih slikah). Kot možnost za prikazovanje gibanja podaja tudi gibanje od leve proti desni.«

³ Scott (2001; cit. po Nikolajeva, 2003, str. 12): »Psihološke opise je najbolje izražati besedno. Nekatere človeške lastnosti (na primer pogum, pamet, nedolžnost) je težko ponazoriti vizualno, čeprav je čustva in razpoloženja, kot so sreča, strah in jeza, moč izraziti tudi s kretnjami, držo in obrazno mimiko.«

(2013, str. 67) in se pri tem sklicujeta na Nodelmana.⁴ Liki, ki so na slikah prikazani bližje drug drugemu, so si tudi čustveno bližje (Batič in Haramija, 2013, str. 62). Haramija in Batič (2013, str. 67) pišeta tudi o velikosti likov (zornem kotu) in se pri tem sklicujeta na izreke Nodelmana.⁵ »Slikanice imajo na voljo še eno [...] izrazno sredstvo, in to je povečava. [...] Prednost povečave je, da bralcem omogoča intimen stik z junaki, kot da bi se pogovarjali z njimi« (Nikolajeva, 2003, str. 13). Prav tako to omenjata kot fokus tudi Haramija in Batič (2013, str. 67) in se pri tem ponovno sklicujeta na misli Nodelmana.⁶

Nodelman (1988, str. 206) pravi, da ilustracije zlahka podajajo tovrstne informacije o osebnosti, medtem ko morajo pisatelji za takšno izražanje v besedah trdo garati.

2.3 Besedilo in ilustracija ter interakcija med njima

»[...] /D/obra slikanica [...] ne pove vsega skozi besedilo, saj potem ne bi potrebovala ilustracij« (Haramija in Batič, 2013, str. 42).

Kot je bilo že omenjeno, »/s/likanica izraža zgodbo z dvema sporazumevalnima kodoma, jezikovnim in likovnim [...]. Je torej multimodalno delo, za katero so pomembne tri sestavine: literarni del, likovni del in oblikovanje obeh navedenih sestavin v enovito celoto« (Haramija in Batič, 2013, str. 9). David Lewis (2001, str. 36) meni, da v kolikor želi bralec doživeti celotno izkušnjo, mora sprejeti slike

---

⁴ Nodelman (1996; cit. po Haramija in Batič, 2013, str. 67) pravi: »Liki so v slikanici pogosto oblikovani na način, ki ga režiserji imenujejo likovne upodobitve scene. So torej 'zamrznjeni' – položaji med njimi namigujejo na njihove družbene in čustvene odnose.«

⁵ Nodelman (1996; cit. po Haramija in Batič, 2013, str. 67) o zornem kotu pravi: »Liki, ki jih gledamo od spodaj navzgor, so videti večji in so izolirani od ozadja – vidimo jih pred nebom ali prazno steno – izgledajo, kot da so sami in obvladujejo svoj položaj.« Glede spreminjanja velikosti lika pa Nodelman (1996; cit. po prav tam, str. 67) razpravlja: »Velikost lika v odnosu do ozadja lahko namiguje na odnose med liki in okolico. Liki, ki so upodobljeni kot majhne oblike, obdane z gozdom ali z velikimi praznimi sobami, so videti ogroženi ali izgubljeni.«

⁶ Nodelman (1996; cit. po Haramija in Batič, 2013, str. 67) pravi: »[...] Daljni posnetki, ki nakazujejo lik, obdan z okoljem [...], poudarjajo odnose glavnega lika s prostori in drugimi ljudmi ter njihov družbeni položaj. Približani posnetki na obraze likov nas usmerjajo na čustva likov. Vendarle pa ima [...] večina ilustracij v slikanicah srednje oddaljene posnetke, ki prikazujejo cela telesa likov [...]; učinek niha med intimnostjo in distanco.«

in besede skupaj kot celoto. Slikanica ima svoj pravi učinek šele takrat, ko se zlijeta njen besedilni in vizualni del (Medved Udovič, 2004, str. 29). Takrat, ko sprejemamo in doživljamo oba dela slikanice skupaj, dobimo »bolj poglobljeno in estetsko dovršeno zgodbo« (Haramija in Batič, 2013, str. 9).

Lewis (2001, str. 35) piše, da besede spreminjajo slike in slike spreminjajo besede, skupni produkt pa je nekaj popolnoma novega, drugega. Margareta Dolinšek Bubnič (2003, str. 103) pa izpostavlja: »Odlično besedilo ne more polepšati slabih ali povprečnih ilustracij in lepe ilustracije ne morejo prikriti podrejene zgodbe.«

2.3.1 Likovna pripoved ilustratorjev

Maurice Sendak je zapisal, da ima pravi ilustrator posebno, čudno vez z besedami – podobno kot skladatelj, ki razmišlja o glasbi, medtem ko bere poezijo (Lorraine, 1977; povz. po Lewis, 2001, str. 34).

Batič in Haramija (2014, str. 12) o delu ilustratorjev pišeta:

Ilustratorji spreminjajo tok razumevanja in doživljanja besedila z uporabo likovnih tehnik, s prepletom le-teh, z barvami in barvnimi odnosi, s črto, z upodobitvijo prostora in likov, z vključevanjem intraikoničnega besedila, s spreminjanjem zornega kota, s kompozicijo, z elementi, ki spodbujajo ali ustavljajo težnjo po obračanju listov, z upodobitvijo simbolov, z ustvarjanjem zgodbe v zgodbi ipd.

Na ilustraciji je vedno upodobljen en trenutek. Umetnik mora izbrati ta moment, ki bo upodobljen, in tako vpliva na to, kako bodo bralci zgodbo doživeli (Nodelman, 1996; povz. po Batič in Haramija, 2013, str. 47). Dober ilustrator ne zapira meje interpretacijam, nasprotno, njegovo doživljanje besedila je odprto likovno delo, ki krepi vzdušje besedila (Hlevnjak, 2000, str. 7).

Maruša Avguštin (2009, str. 82) je zapisala, da naj bi bile ilustracije toliko boljše, v večji meri kot se je uspel ilustrator poistovetiti s piscem teksta in tistim, ki so mu te ilustracije namenjene. Avguštinova (2001, str. 14) je prav tako dejala, da je pri ilustriranju nujno potrebno upoštevati otroka, ki mu je slikanica namenjena. Zaradi tega se likovni umetniki »levijo« v otroke ter obujajo svoje otroško življenje.

Damijan Stepančič (2005; povz. po Sokolov, 2011, str. 110) je povedal, da skuša pri ilustriranju zgodbo poudariti ali pa nekaj svojega dodati. Poudaril je, da se mu ne zdi bistveno, ali sta s piscem želela povedati iste stvari, važno je le, da so »v sozvočju z besedilom«. Za Stepančiča ilustriranje ni le razlaga besedila, ampak nekaj čisto samosvojega.

2.3.2 Možnosti odnosov med besedilom in ilustracijo

Z vidika interakcije med sestavinama slikanice se pojavlja skupina slikanic, kjer sta besedilni in vizualni del slikanice (dokaj) samostojni celoti in slike zgolj osvetljujejo posamezne delčke besedila. Upodobitve so torej takšne, da se informacije podvajajo v obeh komunikacijskih kodih. Kot druga skrajnost pa obstajajo slikanice, kjer je interakcija med besedilnim in vizualnim delom slikanice zelo visoka. Informacije se načeloma ne podvajajo, prav tako pa »ilustrator običajno upodobi več prizorov, združuje več časovno ločenih dogodkov in dodaja pripovedne elemente, ki jih besedilo ne omenja« (Batič in Haramija, 2014, str. 6).

Obstaja niz možnosti, v kakšnem odnosu so ilustracije in besedilo. Ilustracije lahko izpopolnijo, razširijo, povečajo in dopolnijo besede. Prav tako pa lahko ilustracije nasprotujejo oz. se odklanjajo od tega, kar sporočajo besede (Doonan, 1993, str. 18). Prav tako tudi Nikolajeva (2003, str. 8) navaja različne možnosti interakcije med sliko in besedo:

V simetrični interakciji [...] besede in slike pripovedujejo isto zgodbo, kar pomeni, da se ena in ista informacija podvaja v dveh različnih oblikah komunikacije. [...] /D/inamika postane komplementarna, kadar si besede in slike medsebojno zapolnjujejo vrzeli in pomanjkljivosti. V stopnjevalni interakciji slike podčrtujejo in presegajo pomen besed, včasih pa tudi obratno; razlika v sporočilu obeh zvrsti komunikacije ustvarja bolj kompleksno dinamiko. Če je ta razlika velika, se lahko razvije kontrapunktna [...] dinamika, pri kateri skupno sporočilo besedila in slik presega sporočila posamičnih ravni komunikacije. Skrajna oblika takega protislovja je očitno kontradiktorna [...] interakcija, v kateri se besedilo in slike zlijejo v zanimivo, a pogosto dvoumno sporočilo, ki bralca prisili k razmišljanju o vsebini slikanice.

2.3.3 Povezava verbalne in vizualne sestavine slikanice pri branju

Raziskano je, da bralci najprej pogledajo ilustracijo, nato preberejo besedilo, zatem pa se zopet vrnejo na ilustracijo in jo ponovno interpretirajo ter povežejo s tem, kar so izvedeli iz besedila, kajti besede pomagajo pri interpretaciji ilustracij (Doonan, 1993, str. 57–58).

Irena Santoro (2009, str. 65) omenja način dojetanja slikanice, pri tem pa se sklicuje na zapise Nikolajeve (2001 in 2006), in sicer pravi, da sprejemnik potuje od ene sestavine slikanice k drugi in spet nazaj, razumevanje pa se z vsakim korakom bolj poglobi. Želje otrok, da se jim enako slikanico prebere večkrat, so dokaz za to. Slikanico namreč vsakič dojemajo nekoliko drugače.

Nikolajeva (2003, str. 9) pravi, da slikanica, kjer besedilni in slikovni del sporočata enake informacije, bralca ne spodbuja k premišljevanju in razvijanju domišljije. Potemtakem so v taki slikanici tudi pomanjkljivosti v obeh sporazumevalnih kodih enake ali jih ni, zato trud ni potreben. Če pa so si informacije iz besedilnega in iz slikovnega dela različne ali si celo nasprotujejo, je možnosti različnih razumevanj zgodbe veliko več. O tem pišeta tudi Haramija in Batič (2013, str. 34) in se pri tem sklicujeta na to, kar pišeta Carol Driggs Wolfenbagger in Lawrence R. Sipe.⁷

Batič in Haramija (2014, str. 17) poudarjata model celostnega literarno-likovnega branja:

Glede na to, da v sodobnem času nastaja vse več slikanic, kjer se ilustracije in besedilo ne podvajajo, temveč se dopolnjujejo, bi bilo za razumevanje zgodbe nujno potrebno sistematično razvijati tudi branje in razumevanje ilustracij. Model celostnega literarno-likovnega branja razkriva bogastvo slikaniških poetik.

---

⁷ Carol Driggs Wolfenbagger in Lawrence R. Sipe (2007; cit. po Haramija in Batič, 2013, str. 34) pravita: »V slikanicah besede in slike nikoli ne povedo točno iste zgodbe. Bralčevo pozornost pritegne ravno to razhajanje zgodb, ki jih razlagata besedilo in ilustracija. Bralec poskuša razrešiti razhajanje med tem, kar vidi, in tem, kar prebere ali sliši.«

2.4 Elementi slikanice

2.4.1 Besedilo v slikanici

Besedilo v slikanici je lahko zapisano v vezani ali nevezani besedi, pri čemer se v nevezani besedi najpogosteje pojavljajo pravljice, pripovedke ter kratke realistične in fantastične zgodbe (Haramija in Batič, 2013, str. 42–44).

Haramija in Batič (2013, str. 48–49) pišeta, da je pri ustvarjanju slikanice nujno potrebno paziti na starost naslovnika ter njegov interes za posamezne teme, literarne junake, izkušnje, razumevanje časa in prizorišča ... Motivi, ki se največkrat pojavljajo v otroški književnosti, so stvari, ki so otroku že poznane. Tema je navadno le ena in »označuje tisto prvine besedila, ki je najpomembnejša«. Haramija in Batič (2013, str. 49) sta nadalje navedli izstopajoče tematske sklope kakovostnih slikanic, pri tem pa sta se sklicevali na raziskave Gaje Kos in Kristine Picco.⁸

V realistični otroški književnosti je glavni junak približno enake starosti kot naslovnik, saj je potrebno »izhajati iz njegove lastne izkušnje« (Haramija in Batič, 2013, str. 49).

2.4.2 Ilustracije v slikanici

Santoro (2009, str. 63) pravi, da je pojem ilustracija oznaka, ki je že sama po sebi vezana na besedilni del. Za ilustracijo, kot eno izmed zvrsti likovne umetnosti, veljajo enaka merila kot za vse druge likovne umetnine. Prej omenjena avtorica (prav tam, str. 63) navaja tudi: »Ne more biti samo v vidno podobo spremenjen besedilni svet, ampak mora, če hoče doseči status umetniške stvaritve, obravnavano resničnost preraščati, jo metamorfirati v likovno resničnost.«

---

⁸ Gaja Kos (2006; povz. po Haramija in Batič, 2013, str. 49) in Kristina Picco (2011; povz. po prav tam, str. 49) sta preučevali in zapisali izstopajoče tematske sklope kakovostnih slikanic. Obe sta kot izstopajoče zapisali naslednje: drugačnost, osamljenost, problem najmlajših, prijateljstvo in ljubezen, smrt, tema učenja, branja in vzgoje ter potovanja in dogodivščine. Gaja Kos je v svoji analizi dodala še strahopetnost, Kristina Picco pa: družinsko tematiko, praznike, igro, razpoloženje in pretkanost, prevaro, razkritje, preobrat.

Kakovostne ilustracije lahko imajo tudi galerijsko vlogo in tako same zase podajajo sporočilo (Komelj, 2001, str. 6).

Za otroke, ki še ne berejo dobro, so ilustracije spodbudne narave in oblikujejo likovno občutljivost. Zato je nadvse pomembno, da so le-te kakovostne in primerne otrokovemu razvoju (Avguštin, 2009, str. 76). Haramija in Batič (2013, str. 51) pravita, da otrok zmore ilustracije »brati« sam, brez odraslega posrednika, ker to zna, preden se nauči brati. Pri tem se prav tako sklicujeta na mnenje Johna Bergerja.⁹

»Vsekakor v slikanicah ni pomembno zgolj to, kar je upodobljeno, temveč tudi, kako je nekaj upodobljeno« (Batič in Haramija, str. 2013, str. 50).

Likovni jezik

»Pomen in vrednost umetniške ilustracije izhaja iz načina, kako se v njej barve, črte, oblike in površine skladajo v novo, posebno sozvočje, ki bo zadovoljilo čute in omogočilo bralcu estetsko uživanje« (Santoro, 2009, str. 69).

Jane Doonan (1993, str. 14–15) pravi, da če hočemo ilustracijo popolnoma raziskati in se vanjo poglobiti, je pomembno vsako najmanjše znamenje. Ne gledamo le, kaj predstavlja, ampak se sprašujemo, kako in kaj. Ilustracije so izdelane iz enostavnih osnovnih sestavin, kjer gre za prepletanje linij, oblik in barv. Več znanja kot imamo, pestrejšše pomene razbiramo.

Haramija in Batič (2013, str. 54) pravita, da je to, kako bomo ilustracije razumeli, odvisno od tega, kakšno je naše znanje o likovnem jeziku. Pri tem se sklicujeta na Matka Peića.¹⁰ Prav takšnega mnenja je tudi Nikolajeva (2003, str. 6), ki se glede tega sklicuje na zapise Jonathana Cullerja in Umberta Eca.¹¹

---

⁹ John Berger (2008; cit. po Haramija in Batič, 2013, str. 54) je zapisal: »Vidno zaznavanje je pred besedami. Otrok gleda in prepozna, preden zna govoriti.«

¹⁰ Matko Peić (1972; cit. po Haramija in Batič, 2013, str. 51) pravi: »Spoznati te objektivne elemente likovnega govora [...] ne pomeni [...] popolnoma obvladati likovni jezik, marveč pomeni biti na poti dojetanja likovnega govora.« Nadalje ugotavlja: »Likovnega jezika se je deloma mogoče razumsko naučiti [...], deloma pa ga spoznavamo izključno z likovno intuicijo.«

¹¹ Culler (1975; cit. po Nikolajeva, 2003, str. 6) in Eco (1979; cit. po prav tam, str. 6) menita: »[...] /S/evda je preprosta besedila slikanic moč razumeti tudi brez kakega posebnega znanja, če

Haramija in Batič (2013, str. 55) sta zapisali: »Najmanjši element je točka.« Pri tem pa se o učinku le-te sklicujeta na zapise Milana Butine.¹² Dalje pišeta (prav tam, str. 55): »Z nizanjem točk nastane črta. [...] S črto lahko nakazujemo gibanje, razdaljo, čustvo.« O učinkih črte se ponovno sklicujeta na pojasnila Butine.¹³ Prav tako se o značaju črte in točke sklicujeta na mnenje Vasilija Kandinskega.¹⁴ Lewis (2001, str. 104) navaja, da črte [...] predlagajo razgibanost. Nadalje zapisuje, da so lahko nizane in križane črte uporabljene tudi za temnenje posameznih barv, da nakažejo sence in teksturo.

Haramija in Batič (2013, str. 56) poudarjata, da je barva zelo pomembna, in se pri tem sklicujeta na Johannesesa Ittena.¹⁵ Lewis (2001, str. 104) nadaljuje, da je barva ena izmed osnovnejših značilnosti ilustracij v slikanici, ampak izpostavlja, da ni nujno, da so ilustracije v slikanicah vedno barvne, čeprav jih večina je. Prav tako Avguštinova (2001, str. 24) glede tega dodaja, da se nekateri umetniki raje izražajo npr. s peresom, iglo, klasičnimi črno-belimi grafičnimi tehnikami.

Lewis (2001, str. 105) dodaja, da so črte in barve najosnovnejši elementi, iz katerih so zgrajene zapletenejše značilnosti na slikah.

Haramija in Batič (2013, str. 57) menita: »[...] /L/ikovni elementi se v likovnem delu združujejo v kompozicijo [...].« Prej omenjeni avtorici (prav tam, str. 57)

---

pa želimo slediti bolj zapletenim besedilom, moramo poznati celo vrsto konvencij, vključno s posebno vlogo parabesedil [...], opreme, smeri branja, obračanja strani, določenih grafičnih simbolov, itd.«

¹² Milan Butina (1997b; cit. po Haramija in Batič, 2013, str. 55) pravi, da »točka v likovnem prostoru privabi in zadrži pogled [...].«

¹³ Butina (1995a; cit. po Haramija in Batič, 2013, str. 55) piše: »Nasploh lahko rečemo, da deluje vodoravna linija spokojno, da so navpične linije zelo aktivne in da vnašajo poševne linije nemir in nestabilnost, medtem ko vzbujajo prekrizane navpične in vodoravne linije občutek stabilnosti.«

¹⁴ Vasilij Kandinski (1985; cit. po Haramija in Batič, 2013, str. 55) je zapisal: »Točka – mir. Črta – notranje vzburkana napetost iz gibanja [...].« Kandinski (1985; cit. po Haramija in Batič, 2013, str. 55) poveže črto prav tako s časom: »[...] /D/olžina je časovni pojem.«

¹⁵ Johannes Itten (1999; cit. po Haramija in Batič, 2013, str. 56) izpostavi in zapiše »tri načine obravnavanja estetskih problemov barve: barvo lahko obravnavamo [...] [tako, da] preučujemo zakonitosti barvnih učinkov, [...] študiramo vtise, ki jih predmeti naredijo na optična čutila in [...] [da pogledamo,] kako barva vpliva na doživljanje [...].«

prav tako navajata: »Ločimo tudi več vrst kompozicij.« Pri tem se sklicujeta na to, kar pravi Tone Rački o vrstah kompozicij in pomenu le-teh.¹⁶

Pomembno je, da k opazovanju pristopamo odprtega mišljenja in da v sam proces vložimo dovolj časa. Slike predstavljajo del sestavljanke in nam svojega pomena ne povedo čisto natančno in dobesedno. Biti moramo pripravljeni preiskovati vsako sliko in njihovo zaporedje, čeprav jih morda ne razumemo popolnoma (Doonan, 1993, str. 14–15).

2.4.3 Oblikovanje slikanice

Črtomir Frelih (2009, str. 76) je zapisal, da je poleg oblikovanja besedila in ilustracij potrebno oblikovati tudi celosten videz knjige. Pravi, da načeloma na to nismo neposredno pozorni, vendar vpliva na nas ob samem branju in listanju knjige.

Haramija in Batič (2013, str. 60) pišeta o materialnih značilnostih slikanice in glede bralčevega odnosa do le-teh navajata mnenje Nodelmana.¹⁷

Batič in Haramija (2014, str. 11) pojasnjujeta, da se branje začne že s prvotnim pogledom na naslovno stran, zato je pomembno tudi upoštevanje parabesedila.

---

¹⁶ »Rački govori o kompozicijskih likih, kar pomeni, da glavne elemente razvrstimo v trikotnik, krog, kvadrat ipd. Vsaka od teh oblik kompozicije ima svoj značaj, tako da lahko zgodbo pripoveduje že sama razporeditev« (2004; cit. po Haramija in Batič, 2013, str. 57). Rački (2004; cit. po prav tam, str. 58) nadaljuje: »Trikotnik je zelo stabilna in tudi dinamična oblika, saj ustvarja tok kompozicijskih energij, ki vedno tečejo proti njegovemu vrhu, kar vnese v kompozicijo izrazito smer, ki ima lahko tudi simbolni pomen. Elementi pa so lahko razporejeni tudi v krožno kompozicijo, takšna razporeditev zagotavlja na formalni ravni potrebno trdnost kompozicije, na vsebinski pa doda motivu mehko in nagovarja gledalca k osredotočenosti na motiv. Elementi so lahko razvrščeni tudi v diagonalne kompozicije, ki vodijo oko poševno navzgor ali navzdol. Takšne kompozicije so razgibane in hkrati povezane z duševnim nemir, negotovostjo in relativnostjo vrednot«.

¹⁷ Nodelman (1996; cit. po Haramija in Batič, 2013, str. 60) pravi: »V/izualne informacije narekujejo naš odziv na zgodbo v slikanici, še preden jo sploh odpremo. Materialne značilnosti knjige, njena velikost in oblika, celo vrsta papirja, na katerega je natisnjena, vzbujajo določena pričakovanja.«

Besedilni in slikovni sestavini ter parabesedilo¹⁸ sestavljajo »celostno podobo slikanice« (Haramija in Batič, 2013, str. 58).

Likovne tehnike in materiali

Haramija in Batič (2013, str. 59) menita, da se izbira materiala in tehnike povezuje s tekstom. Pri tem pa se sklicujeta na zapise Nodelmana o tem.¹⁹

Format

»Najpogostejša oblika za slikanico je format papirja velikosti A4 [...], postavljen pokončno ali ležeče. Pogosto se uporablja tudi kvadratni format [...]. Možna je katera koli oblika slikanice, saj je ta odvisna od izbire oblikovalca (ilustratorja)« (Haramija in Batič, 2013, str. 60). Glede povezave knjige in formata se sklicujeta na besede Nikolajeve.²⁰

Pisava

Haramija in Batič (2013, str. 62) glede vedenja o pisavi navajata Carol Goldenberg (1993), ki pravi, da je pisava najuspešnejša takrat, ko je sprejemnik ne opazi takoj.

Frelih (2009, str. 76) opozarja, da naj bo velikost črk ustrezna glede na razvoj otroka, ki mu je slikanica načeloma namenjena. Kot najpogostejši napaki navaja težko čitljivost zaradi prevelike okrašenosti črk in pomanjkanje enotnosti.

---

¹⁸ »Pri slikanici uvrščamo v parabesedilo vse tiste sestavine, ki niso besedilo ali ilustracija, torej platnice, notranjo naslovnico, vezne liste, nenazadnje tudi smer branja besedila in ilustracij [...]« (Batič in Haramija, 2013, str. 42).

¹⁹ Nodelman (1996; cit. po Haramija in Batič, 2013, str. 59) pravi: »Medij, ki ga izberejo ilustratorji za pripovedovanje, vpliva na pomen zgodbe. Na primer črne črte na belem papirju ne morejo izraziti razpoloženj barve. [...] Akvarel s svojo prosojnostjo lažje ustvarja vtis svetlobe kakor tempera. Mnoge medije povezujemo z določenimi idejami ali čustvi. Lesorez vidimo kot preprost in naiven, oljno slikarstvo pa kot bogato in elegantno. Bolj kot poznamo medij in njegovo splošno uporabo, bogatejša bo naša izkušnja s slikanico.«

²⁰ Nikolajeve (2012; cit. po Haramija in Batič, 2013, str. 60) piše: »Za knjige, ki se osredotočajo na posamezni dogodek, in predvsem tiste, ki imajo zgodbo razdrobljeno na več manjših prizorov, so primerni pokončni [...] formati. Ležeči [...] format je primernejši za pripovedi, ki vsebujejo gibanje.«

Naslovna stran

Z likovnim branjem lahko z naslovne strani že pridobimo nekatere podatke o vsebini (Batič in Haramija, 2013, str. 43). »[...] /L/ahko spodbudi radovednost, lahko pa že razkrije razplet zgodbe« (Haramija in Batič, 2013, str. 63).

Naslovne strani so velikokrat ilustrirane z upodobljenimi motivi, ki se kasneje pojavijo v zgodbi ali pa so popolnoma novi. Prav tako se motiv z naslovne strani pogosto nadaljuje na zadnjo platnico slikanice (Haramija in Batič, 2013, str. 63).

Vezni listi

Avtorici Haramija in Batič (2013, str. 64) pišeta o veznih listih in se glede opredelitve pojma sklicujeta na to, kar sta zapisala Sipe in Caroline E. McGuire,²¹ pri tem navajata pojavljajoče se tipe veznih listov, ki sta jih zapisala prej omenjena avtorja. Po njunem mnenju torej ločimo več tipov veznih listov: prvi so takšni, ki nimajo ilustracije ter so enaki spredaj in zadaj (ta barva se pojavlja skozi celo slikanico); drugi so takšni, ki so brez ilustracije, a različni spredaj in zadaj; kot tretji se pojavijo vezni listi, ki nosijo ilustracijo in so spredaj in zadaj enaki (upodobljena ilustracija na sprednjem veznem listu sporoča zgodbo, a bralec to razume šele, ko prebere slikanico na zadnjih veznih listih); kot četrti se pojavljajo vezni listi z upodobljenimi ilustracijami, ki so spredaj in zadaj različne (morda izražajo spremembo ipd.) (Sipe in McGuire, 2006; povz. po Haramija in Batič, 2013, str. 64).

Organiziranost slike in besedila

Haramija in Batič (2013, str. 65) pišeta o tem, kako sta lahko vizualni in verbalni del v slikanici povezana. Besedilo je v slovenskih slikanicah najpogosteje:

- na povsem neilustriranih straneh (ali delih strani): na eni strani besedilo, na drugi ilustracija, besedilo je pod ali nad ilustracijo ali pa je ilustracija med dvema pasovoma besedila;

---

²¹ [Vezni listi so] »[...] strani, nalepljene na notranjost naslovnice in hrbtno strani, in so prvo, kar vidimo, ko odpremo knjigo, in zadnje, kar vidimo, ko preberemo zgodbo in knjigo zapremo« (Lawrence R. Sipe in Caroline E. McGuire, 2006; cit. po Haramija in Batič, 2013, str. 64).

- znotraj ilustracije: na barvno enovitih delih (npr. nebo, travnata površina, prazne stene), lahko so v okvirjih znotraj ilustracije (besedilo je nalepljeno na sliko) ali pa se njihova oblika popolnoma prilagodi obliki upodobljenega predmeta (besedilo na monitorju, na skali).

Glede ritma, ki se vzpostavlja zaradi postavljanja ilustracij in besedila, se Haramija in Batič (2013, str. 66) sklicujeta na Nodelmanove zapise.²²

2.5 Branje slikanice

Ko beremo slikanico, gledamo ilustracije in beremo besede. Naše oči švigajo sem ter tja med tema dvema sestavinama, dokler ne sestavimo skupnega pomena besedila (Lewis, 2001, str. 31–32). Pri tem se je Lewis (prav tam, str. 124–136) skliceval na mnenje Ludwiga Wittgensteina (1968), ki je zapisal, da lahko pomen iz slikanice pridobimo na veliko različnih načinov, kajti obstaja veliko poti. Pomembno je le, da slikanico pogledamo поблиže in šele nato premislimo o tem, kar smo našli.

Novo »gorivo« za miselni motor bralca pri branju predstavljajo radovednost, napeto pričakovanje in »čustveno prisostvovanje bralca«, ki mu daje občutek, da osebno doživlja dogodke literarnih likov in da je v svetu, kjer se pripoved dogaja (Žabot, 2003, str. 82–83).

2.5.1 Otrokova razvojna stopnja

»Kako bo otrok pristopil k branju likovnega dela slikanice, je odvisno od stopnje njegovega razvoja« (Haramija in Batič, 2013, str. 76).

Po slikanicah posegajo otroci, ki so stari do okoli devet let. Slikanice imajo različne podtipe, ki so prilagojeni otrokovemu razvoju. Podtipi so odvisni od

---

²² »Nodelman (1996; cit. po Haramija in Batič, 2013, str. 66) pojasni, da je besedilo »[...] razdeljeno tako, da premori v zgodbi, ki jih povzroči prisotnost ilustracij, pripomorejo k negotovosti. Obupno si želimo obrniti list in ugotoviti, kaj se bo zgodilo, ampak želimo se tudi ustaviti in si pozorno ogledati sliko«. »Ritem v slikanici je pravzaprav vzorec, ki ga ustvarjata postavitve besedila in slik, in sicer z menjavanjem spešitev in zaviranj razpleta. Nekateri elementi imajo moč, da spodbudijo obračanje strani in s tem ustvarjajo hitrejši ritem, drugi pa bralčevo pozornost zadržijo.«

starosti otroka in sposobnosti razumevanja vizualnega in verbalnega dela slikanice (Haramija in Batič, 2013, str. 71). Frelih (2009, str. 76) poudarja, da je tudi pri vizualnem delu slikanice nujno, da slike ustrezajo otrokovemu razvoju. »To pa ne pomeni, da je za otroka primerna le tista ilustracija, ki odgovarja stopnji njegovega likovnega razvoja« (Haramija in Batič, 2013, str. 78). Pri tem se Haramija in Batič (2013, str. 78) sklicujeta tudi na mnenje Marijana Tršarja.²³

Haramija in Batič (2013, str. 74) pravita, da je slikanico, ki bo ustrezna glede na otrokovo razvojno stopnjo, potrebno izbrati z vidika več kriterijev, in sicer izbiramo na podlagi količine besedila, zvrsti (poezija/proza), književne vrste (poezija, pravljice, pripovedke, kratka realistična/fantastična zgodba) in tematike.

Interes za literaturo se takoj izgubi, če sprejemnika slikanice precenimo oz. podcenimo. Pri precenjevanju se otrok začne podcenjevati, saj posameznega teksta ne razume. Pri podcenjevanju pa otrok z lahkoto obvlada literaturo ter zanjo izgubi interes in jo smatra le kot zabavo (Haramija, 1997, str. 26–27).

2.5.2 Skupno branje in dvojni naslovnik

Otroška slikanica »[...] je najbolj primerna za skupno branje otrok in staršev ter ena najbolj privlačnih oblik osvajanja branja s pomočjo ilustracij« (Avguštin, 2009, str. 83). »Družinsko branje [...] pomeni odlično spodbudno okolje za razvoj bralne pismenosti« (Haramija in Batič, 2013, str. 72). Dvojni naslovnik se pri otroških slikanicah omenja prav zaradi tega, ker slikanice »berejo« otroci, in sicer s pomočjo posrednikov (Haramija in Batič, 2013, str. 71).

Slikanice za otroke se velikokrat berejo na glas (Nikolajeva, 2003, str. 5). Spodbuja se, da bi starši brali otroku na glas, medtem pa lahko otroci »berejo« ilustracije. Glasno branje daje otroku čas, prostor in besedišče, potrebno za vzpostavitev dialoga, »prebranega« iz ilustracij z glasno prebranim besedilom

---

²³ Marijan Tršar (1976; cit. po Haramija in Batič, 2013, str. 78) pravi: »Otrok si želi in se poganja za tistim, kar ga presega, kar mu je zgled. Od ilustracije terja, da mu ponudi več, kot zmore sam likovno izraziti. [...] Zato bo tudi odločno odklonil kot preotročjo vsako tako 'psevdootroško' ilustracijo, če ne bo ta vsaj za stopnjo, dve pred njegovo zmožnostjo vizualnega doumevanja sveta.«

(Agoglia, b. d.). Po končanem prvem branju otroške slikanice je otrok slikanico prav gotovo doživel bolj celostno kot odrasli, ki je besedilo bral. Otrok je med poslušanjem tudi opazoval slike in tako dobil informacije iz obeh sestavin slikanice (Batič in Haramija, 2014, str. 17).

Kobetova (2004, str. 41) pravi, da otroška slikanica ni le za otroka, saj zelo kakovostne slikanice vsebujejo »večplastna relevantna sporočila«. Saksida (2003, str. 75) meni, da so slikanice za otroke zelo »kompleksna mladinska leposlovna vrsta: prinašajo lirična in provokativna sporočila, prikazujejo samoto in prijateljstvo, konflikte in pomiritve, brezbriznost in spoštovanje ...«. O tem piše tudi Dolinšek - Bubnič (2000, str. 149), ki se pri tem sklicuje na mnenje Berte Golob.²⁴

2.5.3 Razlogi za vključevanje slikanice v pouk

Vključevanje zgodb v pouk lahko predstavlja motivacijo za učence. Z njimi razvijajo in urijo domišljijo. Zgodbe so uporabne za povezovanje otrokove domišljije z otrokovim resničnim svetom (Ellis in Brewster, 1991, str. 1–2). Judita Krivec Dragan (2009, str. 71) pravi, da je pomen ilustracije za otroke dvojni, in sicer, kot prvo, prikazuje, kar je zapisano, ter s tem spodbuja domišljijo in posledično tudi ustvarjalnost, kot drugo, ima tudi vzgojni učinek na učenca, da bo poleg jezika, ki je zapisan z besedami, razumel tudi likovni jezik na slikah.

Peter Čačko (2000, str. 15–16) navaja in pojasnjuje funkcije slikanice in kot prvo omenja »informacijsko-poučno funkcijo«, saj daje slikanica otrokom odgovore na veliko vprašanj, ki jih zanimajo. Kot drugo omenja »spoznavno funkcijo«, s katero otrok preverja lastna vedenja o posameznih stvareh, pojavih itd. Kot tretjo navaja »izkustveno funkcijo«, ki navaja, da se otrok seznanja s posameznimi (npr. z živalmi) skozi slikanico. Kot slednjo predstavlja »zabavno funkcijo«, saj slikanica omogoča otroku, da si popestri čas in se igra z njo.

Pomembno je, da ponudimo otrokom kvalitetne knjige in jih skušamo navajati na branje, tako da začutijo željo po iluzijskem svetu, ki je v knjigi (Ingolič, 1978, str.

---

²⁴ Golob (1999; cit. po Dolinšek – Bubnič, 2000, str. 149) o slikanici meni: »Hrani sporočilo za vsakega človeka, ne glede na njegovo starost in izobrazbo. [...] Dobra slikanica je nevsiljiv in zvest spremljevalec naših dni od zgodnjega otroštva do pozne starosti.«

5). Slikanico naj bi v razredu doživljali kot integralno besedilo. Učencem naj bi omogočili hkratno recepcijo besedila in ilustracij, torej da bi učenci besedilo hkrati poslušali in opazovali ilustracije, in sicer tako, da bi imel vsak učenec pred seboj svojo slikanico (Kordigel Aberšek, 2008, str. 354).

»Nobena druga oblika knjig namreč ni med otroki tako priljubljena in tako poslušana/opazovana kot slikanica« (Haramija in Batič, 2013, str. 72).

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 Namen

Namen magistrskega dela je preučiti dosednji način obravnave slikanic in posledično razumevanje ter izboljšati razumevanje po dodatnem poglobljanju v likovni del.

Cilj raziskave je izboljšati strategijo celostnega branja slikanic s poudarkom na doslej zanemarjenem vizualnem kodu, torej branju likovnega dela slikanice. Cilj se bo dosegel z izpeljavo akcijske raziskave v štirih korakih, poudarek bo na vedno večjem poglobljanju v ilustracije.

3.2 Razčlenitev, podrobna opredelitev

3.2.1 Raziskovalna vprašanja

- Kaj lahko storimo, da bo »branje« vizualnega dela slikanice še bolj poglobljeno in s tem razumevanje še boljše?
- Kako se je spremenil odnos učencev do ilustracij v slikanicah po izvedeni akcijski raziskavi?
- Kako učenci določajo književni čas po načrtovanih spremembah?
- Kako učenci opisujejo književni prostor po načrtovanih spremembah?
- Kako se je spremenilo opisovanje in označevanje književnih likov po načrtovanih spremembah?
- Kako učenci opisujejo dogodke iz slikanic po načrtovanih spremembah?
- Kaj si učenci v največji meri zapomnijo po branju slikanice?
- Kako pristopiti k celostnemu branju?

3.3 Metodologija

3.3.1 Raziskovalna metoda

Predvidena raziskovalna metoda je deskriptivna. Uporabljeno je bilo predvsem znanstveno delo z naslovom *Poetika slikanice* dr. Dragice Haramije in dr. Janje Batič. Raziskava je imela značilnosti akcijske raziskave.

Akcijska raziskava je metoda, kjer gre za praktično preizkušanje idej, z namenom izboljšati določeno dejavnost v razredu. »Akcijsko raziskovanje omogoča način dela, pri katerem se teorija in praksa povezujeta v celoto: v ideje v akciji« (Kemmis, McTaggart, Marentič-Požarnik in Sklara, 1991, str. 9–10). Lewin (1946; povz. po prav tam, str. 9–10) jo je opisal kot »niz korakov v spirali, katerih vsak sestoji iz načrtovanja, akcije in ocene doseženega rezultata«.

3.3.2 Raziskovalni vzorec

V raziskavo smo vključili trinajst učencev tretjega razreda podeželske osnovne šole na Koroškem. Raziskovalni vzorec je bil mali neslučajnostni.

3.3.3 Postopki zbiranja podatkov

Organizacija zbiranja podatkov

Potek akcijske raziskave

OPAZOVANJE STANJA V PRAKSI
<ul style="list-style-type: none">
• Datum: 18. 5. 2015
• Izvedba:<ul style="list-style-type: none">
- opazovanje obravnave slikanice v razredu,
- ugotovitve.

Opazovanje obravnave slikanice v razredu

Učenci so se usedli na tla, na preprogo, učiteljica na stol pred njih. Pouk so začeli z motivacijo, in sicer tako, da je bil v enem delu razreda čez mizico pogrnen prt, nanj pa so bili postavljeni jabolka, piškoti, trije kozarci in polna steklenica soka. Okoli mizice so bili trije stolčki. Učiteljica je motivacijo začela z vprašanji: Kaj vidite? Kdo mislite, da bo prišel na obisk? ... Ker učenci niso ugotovili, je na mizo položila knjigo *Slovenske ljudske pravljice* in zopet počakala na ideje učencev. Zatem jim je dala namig in na mizo položila tudi fotografijo starega avtomobila, čez nekaj časa še ilustracijo lisice (gl. Sliko 1). Ko po vseh teh namigih niso odkrili, o kateri pravljici bo tekla beseda, je še zapela melodijo pesmi *Lisička je prav zvrta zver*. Zaključila je, da bodo danes na obisk prišle tri botre lisičice.

Slika 1: Uvodna motivacija (Opazovanje obravnave slikanice v razredu)

Zatem se je pričelo pripovedovanje v kombinaciji z zelo doživetim, skoraj prostim branjem (gl. Slika 2). Slikanica je bila ves ta čas obrnjena proti učencem. Vedno, ko je učiteljica obrnila stran, je učencem brez besed še približala knjigo, da so vsi videli ilustracije. Med prvim branjem ni komentirala vprašanj, ki so jih postavljali učenci.

Slika 2: Branje slikanice (Opazovanje obravnave slikanice v razredu)

Sledila je interpretacija. Potekali sta frontalna oblika in metoda razgovora. Vprašanja so se navezovala tako na besedilni kot slikovni del. Vprašanja so se nanašala predvsem na književne like (odnos med njimi, izgled, lastnosti ...) in na književni prostor (pohištvo, prostori). Nekatera vprašanja so bila postavljena tako, da so učenci lahko informacije pridobili tako iz besedilnega kot iz slikovnega dela, ker so se podvajale (Kaj so jedle? Kam so sedle? Kaj so počele v parku? Kako veš, da so dobro živele?). Nekatera vprašanja so zahtevala reprodukcijo

informacij le iz besedilnega dela (lastnosti, nekatere neznane besede, odnosi ...). Pozornost pa se je namenila tudi dvostranski ilustraciji brez besedila (prostor) in komentirali so, kaj vse je naslikano. Dobro je bilo tudi to, da so učenci neznan besedo (»čamurče«) skušali poiskati na ilustraciji in si jo razložiti na tak način. Z vprašanji so se dotaknili tudi drugih področij (Ali je vožnja pod vplivom alkohola sprejemljiva? Ali bogastvo osrečuje?) in strokovnih izrazov (Katere so značilnosti pravljice?). Učiteljica jih je tudi vprašala, kakšne se jim zdijo ilustracije in ali bi jih slikanica pritegnila le na podlagi ilustracij. Ker so imeli učenci glede književnega časa različna mnenja, so pogledali eno izmed ilustracij in se o tem pogovorili.

Nato so učenci pripovedovali zgodbo ob ilustracijah. Vsak je govoril nekaj časa, nato pa »predal« zgodbo naslednjemu (gl. Sliko 3). Zatem so zopet odgovarjali na vprašanja, ki smo jih omenili že zgoraj (Kaj so pile/jedle? Kam so sedle? Po čem sklepaš, da so dobro živele?) in se nato pogovarjali o alkoholu, vožnji in vrednotah.

Slika 3: Pripovedovanje ob ilustracijah (Opazovanje obravnave slikanice v razredu)

Nato so učenci vzeli vsak svoje berilo in poiskali odlomek. Na podlagi ilustracije so ugotovili, kateri del zgodbe je zapisan v berilu. Ker je v zgodbi veliko neznanih izrazov, so s svinčnikom v dvojicah podčrtali neznane besede (gl. Sliko 4).

Slika 4: Podčrtavanje neznanih besed (Opazovanje obravnave slikanice v razredu)

Ura je bila zaključena. Za domačo nalogo (poglabljanje doživetja) pa so v mislih izbrisali zadnjo poved (»In zdaj je zgodba končana.«) ter napisali nadaljevanje zgodbe.

Ugotovitve

Po opazovanju lahko sklenemo, da so se pri obravnavanju slikanice učiteljica in učenci posvetili tako besedilnemu kot slikovnemu delu slikanice. Z besedilnim delom so se ukvarjali tako, da so razložili neznane besede, se pogovorili o lastnostih književnih likov in drugih podrobnostih. Pri »branju« ilustracij pa je bil poudarek predvsem na književnem prostoru, saj je bila temu namenjena dvostranska ilustracija, in na književnih likih. Ilustracije so komentirali na podlagi tega, kar je bilo iz njih primarno razvidno. V največji meri so se posvečali slikovnemu delu slikanice takrat, ko so ob ilustracijah pripovedovali oz. obnavljali zgodbo.

Obravnava slikanice in predvsem interpretacija (pogovor o zgodbi) verbalnega in vizualnega dela sta potekali gladko. Učenci so slike opazovali z veliko mero zanimanja in o njih znali povedati pričakovano. Prav tako je bilo moč opaziti, da so se v nekatere ilustracije natančneje poglobili in jim posvetili več časa.

PRVI AKCIJSKI KORAK
• Datum: 1. 6. 2015

- Izvedba:
  - izhodišče,
  - načrtovane spremembe,
  - branje slikanice: Vesna Radovanovič in Ana Razpotnik Donati: *Gnezdo* (poglobljanje v ilustracije: kar je primarno razvidno iz njih),
  - vprašalnik,
  - analiza podatkov,
  - ugotovitve.

DRUGI AKCIJSKI KORAK

- Datum: 5. 6. 2015
- Izvedba:
  - izhodišče,
  - načrtovane spremembe,
  - branje slikanice: Mojca Osojnik: *Polž Vladimir gre na stop* (poglobljanje v ilustracije: natančnejše upodobitve motivov, književnih prostorov in književnih likov),
  - vprašalnik,
  - analiza podatkov,
  - ugotovitve.

TRETJI AKCIJSKI KORAK

- Datum: 8. 6. 2015
- Izvedba:
  - izhodišče,
  - načrtovane spremembe,
  - branje slikanice: Ida Mlakar in Kristina Krhin: *Kako sta Bibi in Gusti udomačila kolo* (poglobljanje v ilustracije: črte, barve, gibanje),
  - vprašalnik,
  - analiza podatkov,
  - ugotovitve.

ČETRTI AKCIJSKI KORAK

- Datum: 10. 6. 2015
- Izvedba:

- izhodišče,
- načrtovane spremembe,
- branje slikanice brez besedila: Damijan Stepančič: *Zgodba o sidru*,
- vprašalnik,
- analiza podatkov,
- ugotovitve.

Vsebinsko-metodološke značilnosti inštrumentov

Po vsakem koraku smo uporabili kratek vprašalnik, s katerim smo individualno ustno preverjali razumevanje besedilnega in likovnega dela zgodbe. Vprašalnik je vključeval vprašanja odprtega tipa.

3.3.4 Postopki obdelave podatkov

Odgovore smo zvokovno posneli in jih nato transkribirali. Podatke, ki smo jih zbrali, smo obdelali na nivoju deskriptivne statistike.

3.4 Rezultati in interpretacija

3.4.1 Prvi akcijski korak

Izhodišče

Pri izvedbi smo izhajali iz zavedanja, da je besedilni del predelan zelo dobro, poglobljeno, vizualnega dela pa se le nekoliko dotaknejo in s tem utegnejo spregledati posamezne informacije, ki jih nosijo ilustracije in vodijo k še boljšemu razumevanju zgodbe.

Načrtovane spremembe

V prvem akcijskem koraku smo obravnavali slikanico pisateljice Vesne Radovanovič in ilustratorke Ane Razpotnik Donati z naslovom *Gnezdo* (2012).

Soavtorici sta stalni ustvarjalni tim, saj sta že nekajkrat delali skupaj. Vesna Radovanovič je izdala zbirko *Modri planet*, kjer je polovico slikanic, tri, ilustrirala Ana Razpotnik Donati: *Rožnati avtobus* (2007), *Dedkovo kolo* (2008), *Mavrični balon* (2009) (Batič in Haramija, 2012, str. 39).

Vesna Radovanovič je končala Pedagoško akademijo v naši prestolnici (smer: slovenski jezik s književnostjo in knjižničarstvo). Že dolga leta dela kot knjižničarka in pravljíčarka, sprva v knjižnici Jožeta Mazovca v Ljubljani, nato v Pokrajinski in študijski knjižnici v Murski Soboti (Batič in Haramija, 2012, str. 39). Ana Razpotnik Donati je zaključila Srednjo šolo za oblikovanje in fotografijo, zatem študirala likovno pedagogiko na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani in obiskovala Mestno šolo slikanja in risanja. Je avtorica številnih samostojnih razstav in udeleženka na skupinskih razstavah. V revijah Ciciban, Kekec, Pil idr. objavlja ilustrirana dela (Založba Sanje, b. d.). Leta 2009 so bile kar trikrat nominirane slikanice, ki jih je ilustrirala Ana Razpotnik Donati (Gospodarska zbornica Slovenije, b. d.).

Zgodba slikanice *Gnezdo* govori o vnukinji Maruši, njenih starših, starih starših in o gnezdih kosov. Marušina stara starša sta imela hišico ob morju in na oljki ob njuni terasi sta si gnezdo spletla kos in kosovka ter tam izvalila tri mladiče. Želela sta, da bi Maruša to videla, zato sta jo povabila na počitnice. Naknadno sta na dopust prišla tudi oče in mama. Dedek jih je posebej opozoril, da se mladičev ne hrani. Marušin očka je to očitno preslišal in na bližnjo oljčno vejo nastavil nekaj rib za ptiče. Po hrano so prišle mravlje in ogrozile družino kosov. Maruša in njeni starši so bili ogorčeni nad nastalo situacijo in so na vse možne načine želeli odstraniti mravlje. Nazadnje jim je to tudi uspelo.

Dogajalna zgradba je sintetična. V zgodbi se pojavlja tretjeosebni (vsevedni) pripovedovalec.

V slikanici smo analizirali informacije, ki se pojavljajo v besedilu in ilustraciji, ter določili odnos med njimi (gl. Tabela 1).

Tabela 1: Analiza slikanice *Gnezdo* (1. korak)

	BESEDILO	ILUSTRACIJA
KNJIŽEVNI ČAS	Pojavijo se besede, kot so: popoldne, zvečer, poletje, jesen.	Posamezne ilustracije podkrepijo informacije (popoldne – manj otrok na igrišču; večer – babica v srajci, ki bi lahko bila

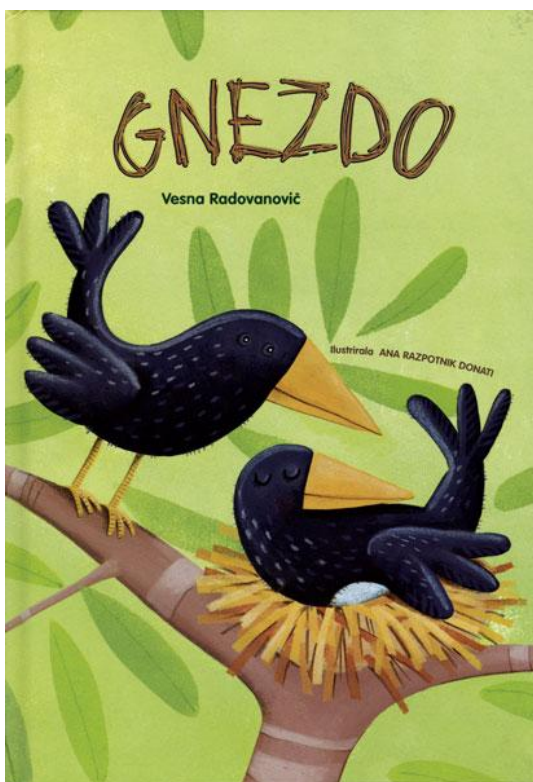

		<p>spalna; upodabljanje likov v poletnih in jesenskih oblačilih ...).</p> <p>Glede upodobljene jeseni lahko rečemo, da ilustracije podkrepijo zapisano oz. se informacija podvaja (jesen – obarvano listje pada z drevja).</p>
KNJIŽEVNI PROSTOR	<p>Poimenovani so: mesto, hiša blizu vrta in igrišče ob njem.</p> <p>Omenjeni sta tudi dežela in počitniška hiša ob morju (terasa, kamor meče senco majhna oljka, grmički, vrt ...).</p>	<p>Z ilustracijo se skoraj vse informacije podvajajo, morda celo ilustracija presega besedilo zaradi posameznih podrobnosti na igrišču.</p> <p>Posamezne lokacije (dežela) niso upodobljene. Ilustracije ponekod podkrepijo zapisano in ga celo presegajo z določenimi upodobitvami na tej lokaciji (dogajanje ob hišici na morju).</p>
GLAVNI KNJIŽEVNI LIKI	<p>Iz besedila je možno razbrati ime Maruša ter »vlogo« ostalih likov: dedek, babica, očka, mama. Zunanost likov besedno ni podana.</p>	<p>Na ilustraciji lahko vidimo, kako literarni liki izgledajo (npr. Maruška – majhna deklica, oranžni lasje, speti v kitki, vijoličasta oblekica, rumen pulover, rdeči čevlji). Ilustracije</p>

	Izpostaviti je potrebno še družino kosov. Njihova zunanost (odrasla kosa in mladički) je natančno predstavljena.	dopolnjujejo besedilo oz. zapolnjujejo pomanjkljivosti oz. vrzeli. Informacije se podvajajo. Ilustracije so upodobljene natančno glede na zapis.
STRANSKI KNJIŽEVNI LIKI	Razberemo lahko ime psa in mačke ter vrsto živali. Nekajkrat so v besedilu omenjeni tudi prijatelji (prijatelji doma, prijatelji na vasi, prijatelji na morju). Zunanost ni predstavljena z besedami.	Vrsta živali je natančno upodobljena, tovrstna informacija se podvaja. Informacije se skoraj povsod podvajajo, upodobljeni so prijatelji (doma, na morju), vendar ilustracije tudi dopolnjujejo besedilo in zapolnjujejo vrzeli oz. pomanjkljivosti.

Naslovna stran spredaj upodablja dva črna kosa, in sicer samčka, ki bdi nad samico, ki vali jajca v gnezdu. Naslovna stran zadaj se, v primeru, da knjigo razpremo, povezuje s sprednjo naslovno stranjo. Na zadnji strani je naslikan preostanek veje z zelenimi listi oljke, na kateri je spleteno gnezdo. Vse je upodobljeno na svetlo zeleni podlagi, kot je upodobljena krošnja oljke tudi v notranjosti slikanice. Vezni listi so spredaj in zadaj identični, in sicer se svetlo zelene vejice z oljčnimi listki navpično (eni obrnjeni navzdol, drugi obrnjeni navzgor) izmenično ponavljajo, tako da zapolnjujejo oba vezna lista. Naslovna stran spredaj (gl. Sliko 5) in notranja naslovnica imata z ročno pisavo in z velikimi tiskanimi črkami napisan naslov Gnezdo. Črke so rjave in izgledajo, kot bi bile vejice za spletanje gnezda. Pod naslovom sta zapisani avtorica zgodbe in

ilustratorka. Na notranji naslovnici je spodaj upodobljena Maruša s kosom na levem palcu roke. Kos se je ne boji, kot je omenjeno v zgodbi sami, kakor tudi Maruša ne njega.

Slika 5: Naslovna stran slikanice *Gnezdo* (Knjigarna Bukla, b. d.)

Doseči želimo, da bi se z učenci pri obravnavi slikanice posvečali vsaki posamezni ilustraciji v slikanici približno enako časa. Izboljšati želimo tudi, da bi si učenci znali ilustracije natančneje ogledali in iz njih razbrali, kar je primarno razvidno, tako bi pridobili nekatere podatke ter jih povezali z ostalimi informacijami iz besedila. S tem bi bilo razumevanje boljše.

V prvem akcijskem koraku smo prebrali besedilo in si natančneje ogledali ilustracije, in sicer to, kar je primarno razvidno iz slike.

Potek izvedbe

Naredili smo splošen uvod v branje slikanic, pokazali smo nekaj različnih slikanic, učenci pa so morali ugotoviti, kako imenujemo tovrstne knjige in kaj je zanje značilno. Sledila je obravnava naslovne strani s postavljenimi vprašanji: Kaj si videl najprej, ko si pogledal naslovnico? Kaj je upodobljeno? O čem misliš, da bo govorila zgodba? Zatem smo si ogledali še vezne liste in postavili naslednja

vprašanja: Kaj pa sedaj – kaj misliš, da se bo dogajalo v zgodbi? So se tvoje predstave in ideje spremenile?

Sledilo je prvo branje slikanice (Vesna Radovanovič in Ana Razpotnik Donati: *Gnezdo*). Ta je bila ves čas branja obrnjena proti učencem (gl. Sliko 6). Ko smo obrnili list, smo učencem najprej pokazali ilustracije поблиže in šele nato začeli z branjem besedila.

Slika 6: Prvo branje slikanice (1. korak)

Sledilo je ponovno branje slikanice, kjer smo se ob vsaki posamezni ilustraciji ustavili ter postavili učencem vprašanja (gl. Sliko 7). Ta so bila v prvem koraku oblikovana z vidika, kar je primarno razvidno iz posamezne ilustracije. Podajamo primer za vprašanja ob prvi in drugi ilustraciji (gl. Tabela 2).

Tabela 2: Primer vprašanj ob posamezni ilustraciji (1. korak)

<p>Prva ilustracija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kaj je upodobljeno na sliki? • Kaj vidiš za ograjo? • Čigava misliš, da je hiša v ozadju? • Kje se igrajo otroci? • Katera deklica je po tvojem mnenju Maruša? Kaj počne? Kaj počnejo ostali otroci? • Kako misliš, da se počutijo otroci? Zakaj tako misliš?
<p>Druga ilustracija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kaj vse je upodobljeno na teh dveh straneh? • Kako misliš, da se počuti Maruša pri babici? Zakaj tako

	<p>misliš?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Se vi enako počutite pri vaših starih starših? • Kaj pa je upodobljeno spodaj? • Opiši zunanji izgled mačke in psa. • Kako misliš, da se Maruša razume s hišnima ljubljencema? • Jo imata tudi onadva rada? Zakaj tako misliš?
--	---

Slika 7: Postavljanje vprašanj ob posamezni ilustraciji (1. korak)

Ko smo prebrali slikanico, smo učencem razdelili vprašalnik; prebrali so vprašanja in razmislili o njih. Primeri postavljenih vprašanj: V katerih letnih časih se zgodba dogaja? Utemelji. Kateri prostor ti je najbolj ostal v spominu? Opiši ga in naštej tudi podrobnosti (stvari) v prostoru, če se jih spomniš itd. Pri odgovorih nas je predvsem zanimalo, iz katerega dela slikanice, slikovnega ali besedilnega, učenci pridobijo informacije.

Ker smo akcijsko raziskavo izvajali v okviru učnih ur, namenjenih književnosti in likovni umetnosti, je sledila likovna naloga (gl. Prilogo A). Branje slik iz slikanice je služilo kot motivacija za ustvarjalno delo. Učenci so izdelali strip v treh kadrih, in sicer so upodobili svoj dogodek z gnezdrom. Pri tem so se seznanili, kako s svinčnikom, z nizanjem in s križanjem različnih vrst črt, strip izdelati in poleg tega upoštevati tudi njegove izrazne možnosti (vrste oblačkov, zvočni zapisi, velikost črk).

Analiza podatkov

Na podlagi narejene analize vprašalnika smo vsak odgovor učenca preučili in določili, ali so informacije v njem pridobljene iz slikovnega ali besedilnega dela slikanice ali pa so podani deli odgovorov že kombinirane narave (sestavljene iz informacij obeh virov).

Opis NASLOVNICE

Najprej nas je zanimalo, kako učenci opisujejo naslovnico, saj je posebnost naslov, ki je likovno podan in spominja na gnezdo (gl. Sliko 5). Vprašali smo: *Kako je zapisan naslov na naslovnici? Dobro si ga oglej. Ali te na kaj spomni?*

- Le dva učenca sta v naslovu prepoznala dele gnezda. Odgovor enega izmed učencev je bil: »Gnezdo. [Ja, kako pa je zapisan? Te spomni mogoče na kaj?] Na drevo. [Zakaj pa te spomni na drevo?] Zaradi tega, ker je naret tut iz vej in na, na drevesu so pa veje.« Dva učenca sta povezala naslov z lesom in drevesi, iz česar te palčke tudi so. Eden izmed teh učenec je odgovoril: »Z vejicami. [Ali te te vejice na kaj spomnijo?] Ja, na gnezdo.«

- Štirje učenci so naslov povezali s tem, kdo uporablja gnezdo oz. kaj se tam dogaja. Primer takšnega odgovora: »Ja. Spomni me na ptice. [Zakaj?] Zato ker ptice valijo v gnezdih, naslov je pa gnezdo, zato pa me spominja na ptice.«

- Trije učenci so naslov povezali s svojo osebno izkušnjo, ki so jo sočasno v razredu prenašali na papir pri ustvarjanju stripa. Primer učenca: »Ja. Mene spomni na gnezdo pred šolo, o katerem tudi pišem zdaj.«

- Trije učenci so naslov najprej pogledali z jezikoslovnega vidika, po dodatnem vprašanju pa so se usmerili na oblikovno plat.

Določitev KNJIŽEVNEGA ČASA

Zanimalo nas je: *V katerih letnih časih se zgodba dogaja? Utemelji.*

- Vsi učenci so navajali, da se zgodba dogaja poleti in jeseni, dva učenca sta podala tudi odgovor pomladi.

- V štirinajstih odgovorih se je književni čas izražal na podlagi ilustracij. Na podlagi le-teh so učenci letni čas argumentirali predvsem z vidika oblačil (poletna oblačila in toplejša oblačila za jesen). Svojo odločitev, da gre za jesen, so pogosto pojasnili z odpadanjem listov oz. obarvanih listov. Primer odgovora enega izmed učencev: »V jeseni. Ker je listje odpadalo. [Je bila samo jesen? Se pojavi še kateri drugi letni čas?] Poletje. Ker je na začetku blo sončno.«

- V osmih odgovorih je letni čas pojasnjen na podlagi besedila, v treh od teh sta oba letna časa obrazložena s pojasnilom, da tako piše v besedilu.

- Štirje odgovori so oblikovani s kombinacijo obeh kodov. Trije od teh so rekli: »Tako piše v besedilu,« in to dopolnili z natančnimi informacijami iz slike. V enem izmed odgovorov je v povedi združena informacija iz verbalnega in vizualnega dela, ki se v zgodbi ne podvaja. Primer takšnega odgovora, kjer so združene informacije iz obeh kodov: »Poleti in jeseni. Poleti sem izvedela, ko so, ker so se, ko je omenlo, da so se kopali pa da so šli na morje. Za jesen pa sem vidla na zadnji strani, ko so že ptički bli veliki, ko so že leteli s svojimi starši.«

Opis KNJIŽEVNEGA PROSTORA

Zanimalo nas je: *Kateri prostor ti je najbolj ostal v spominu? Opiši ga in naštej tudi podrobnosti (stvari) v prostoru, če se jih spomniš.*

- Učenci so si zapomnili najrazličnejše prostore iz slikanice.

- Trije učenci so se odločili za opis prostora, kjer stoji oljka in na njej gnezdo s tremi jajci. Eden izmed otrok je dodal, da oljka stoji na jasi. Zanimivo je, da na nobeni ilustraciji ni upodobljeno zgolj drevo, ampak je ob oljki vedno upodobljeno še nekaj.

- Dvakrat se pojavi opis prostora, ko mravlje začno napadati drevo. Na podlagi tega je pomembno izpostaviti, da sta učenca združila več zaporednih ilustracij za opis enega prostora in gibanja mravelj, kar imenujemo simultana sukcesija (Nikolajeva, 2003). Primer takšnega odgovora: »Tam, ko so pekli ribe. [Se spomniš kakšne podrobnosti, ki smo jo videli tam?] Da so mravlje lezle po drevesu, da je oče rahlo z metlico dol pometal, potem pa je mogla Maruša k očetu prinesiti vodo, da je polil drevo, pol pa je po tleh nasula še sladkor.«

- Največ učencev je prostor opisalo tako, da so posamezne informacije pridobili iz besedila (slike) in jih nato dopolnili z informacijami iz slik (besedila). V osmih primerih se izbrane informacije v slikanici niso podvajale v obeh kodih. Primer takšnega odgovora, ki ga je podal nekdo izmed učencev: »Mmm ... tisti na terasi, terasa. Tam, ko so vrabčki, tisto. [Kaj pa se tam dogaja? Naštej stvari, ki so bile tam.] Am ... pet vrabčkov, ko so se izvalili, pa babica pa dedek pa muca pa kuža. [Je bilo tam še kaj takšnega, česar se spomniš?] Pa drevesa. Pa počitniška hiška.« V petih primerih, kjer je šlo za podvajanje podatkov iz vizualnega in verbalnega dela slikanice, ne moremo vedeti, iz katerega dela so učenci podatke »vzeli« in ali so jih morda kombinirali med sabo.

Opis in oznaka GLAVNEGA KNJIŽEVNEGA LIKA

Zanimalo nas je: Kdo je glavni književni lik? Kako bi ga opisal/-a? Ali na njem/njej kaj izstopa? Ali ima kakšno posebnost?

- Enajst učencev je kot glavni književni lik izbralo Marušo, eden od učencev se je odločil, da je to ptica, eden pa, da so to jajca.

- Marušo je osem učencev opisalo na podlagi informacij, ki so jih pridobili iz slike. Iz besedila so si v večini zapomnili le njeno ime, zato lahko rečemo, da so književni lik opisali s kombiniranjem informacij iz obeh sestavin slikanice. Ta podatek je popolnoma razumljiv, saj opisa zunanosti književnega lika v besedilu ni.

- Trije učenci so iz besedila izvzeli Marušina stanja razpoloženja (vesela, se rada smeji, žalostna, prestrašena) in interese (se rada druží s prijatelji, rada skače gumitvist, rada ima kužka in muco) ter so tovrstne informacije smiselno združili s tistimi iz slikovnega dela.

- Po natančnejši analizi opisov lahko strnemo, da so učenci navedli, da nosi obleko (trije učenci), določili barvo las (različne barve las: rdeči (štirje učenci), svetli (dva učenca), oranžni, zlati) in frizuro (kitke (štirje učenci), čopki), kar štirje učenci so omenili, da ima na obrazu pege. Primer opisa Maruše: »Maruša. Ima rdeče lase, spletene v kito. Na obrazu ima pege. Oblečeno ima roza krilo.«

Opis in oznaka STRANSKEGA KNJIŽEVNEGA LIKA

Zanimalo nas je: *Kateri književni lik ti je še ostal v spominu? Zakaj? Kakšen je bil?*

- Zapomnili so si še kužka (štirje učenci), kosa (trije učenci), očka (dva učenca) in ostale književne like (za vsakega se je odločil po en učenec).

- Osem učencev je navajalo podatke na podlagi informacij iz slike. Učenci so v opise največkrat vključevali barvo psa (rjav, oranžno rjav, svetlo rjav) in njegovo razpoloženje (bil je vesel (dva učenca)), omenili so tudi, da ima rdečo ovratnico. Primer takšnega odgovora: »V spominu mi je še ostal kužek. [Zakaj? Kakšen je bil?] Bil je rjav, mmm ... vesel.«

- Pet učencev je združevalo informacije iz slike in besedila. Liki, ki so bili opisani z informacijami iz obeh kodov, so bili največkrat kosi (trije učenci). Razvidno je bilo, da so trije učenci od petih opisali in navedli informacije, ki se v zgodbi ne ponavljajo, ampak dopolnjujejo med seboj. Primer: »Očka. [Zakaj pa očka?] Zato ker je na drevo dal hrano. [Kakšen pa je bil?] Imel je rjave lase, svetlo kožo, modro obleko.«

- Dva učenca sta podala odgovor na podlagi informacij, ki se v obeh kodih slikanice podvajajo. Zato ne moremo trditi, iz katerega dela slikanice sta jih pridobila, iz verbalnega ali vizualnega dela slikanice ali morda iz kombinacije obeh. Primer takšnega opisa: »Dve ptički, kos in kosovka, majhni mladički. [Kakšni pa so bili?] Prvo so bili v jajcih, pol ko so se izvalili, so bili še čisto goli, pol jim je še malo perje zraslo, pol so pa že bli čisto pernatni.«

Opis DOGODKA

Zanimalo nas je: *Opiši enega izmed dogodkov, ki ti je najbolj ostal v spominu.*

- Štirje učenci so navajali glavni dogodek iz zgodbe (mravlje napadejo drevo). Dva izmed teh učencev sta za opis tega dogodka združila po pet ilustracij. Kot je že bilo omenjeno v analizi tretjega odgovora, Nikolajeva (2003) ta pojav imenuje simultana sukcesija. Primer: »Ko je oče od Maruše vprašal Marušino mamo, če lahko pomaga kosovki in kosu, da bi njima ponudo ribo. Njima je pa ribo neso, sta pa takoj planla nad njo, mladičom pa nista dala. Potem so prišle mravljice in njim

napovedale vojno. So odšle proti njim in jim ukradle, hotele so planiti nad mladiče. Potem je pa Maruša to opazila in je očetu povedala, pol pa je pa oče odšel do drevesa in razmišljal, kaj bi naredil. Potem je vzel metlico in z metlico pometal mravlje na tla. Potem je Maruši rekel, naj gre po vrč vode in sladkorne kristalčke. Ko mu je Maruša prinesla sladkorne kristalčke po tleh, jih je posipal po tleh, da so jih mravljice vzele, da ne bi več hodle na tisto drevo, kjer so mladiči. Pa je še večkrat z vodo spral drevo.«

- Ostali učenci so opisovali še izvalitev ptičkov (dva učenca), kako Maruša prihaja k dedku in babici, Maruša prvič pogleda jajca ipd.

- Šest učencev je dogodek opisalo na podlagi informacij, ki so jih dobili iz slike in iz besedila. Ti dogodki so bili v večji meri (trije učenci) opisani na podlagi informacij, ki se podvajajo tako v verbalnem kot tudi v vizualnem delu slikanice, zato ne vemo, ali so posamezne informacije med seboj kombinirali ali so bile pridobljene zgolj iz slikovnega ali zgolj iz verbalnega dela slikanice.

- Dva učenca sta odgovor podala tako, da se posamezne informacije delno podvajajo v obeh kodih, delno pa se pojavijo le enkrat. Tako se informacije najverjetneje nadgrajujejo in dopolnjujejo.

- Trije učenci kljub dodatnim spodbudam in podvprašanjem niso navedli nobenega dogodka, ki bi jim ostal v spominu in bi ga znali opisati.

Navedba NAJBOLJ ZAPOMNJENEGA IZ SLIKANICE

Kot slednji sta bili postavljeni vprašanji: *Kaj iz slikanice ti je najbolj ostalo v spominu? Zakaj?*

- Deset učencev si je zapomnilo dogodke, dva parabesedilo in eden književni prostor.

- Najpogosteje naveden dogodek je bil, ko Maruša prvič vidi gnezdo, in dogodek, ko se izvalijo mladiči.

- Eden izmed učencev je navedel, da si je najbolj zapomnil naslovno stran, drugi učenec pa, kako smo raztegnili in »povezali« sprednjo in zadnjo naslovno stran ter dobili drugačen motiv. Navajamo ta odgovor: »Tta stran [torej naslovna stran]. Če

tto [sprednjo in zadnjo naslovno stran] tak raztegnemo, je pa vse skup, kot bi bila ena vlka veja.«

- Osem učencev si je najbolj zapomnilo stvari, ki so jih zaznali na sliki.

Ugotovitve

V prvem koraku akcijske raziskave smo izpeljali, kar smo si zastavili. Pri obravnavi slikanice smo se poglobljali v njen slikovni del. Opazovali smo, kar je bilo primarno razvidno iz posamezne ilustracije. Izpolnili smo tudi zadan cilj, da smo se v vse ilustracije poglobljali približno enako časa in vsako izmed njih natančneje opazovali.

Učenci so bili pri branju slikanice zelo motivirani, po zastavljenih vprašanjih so radi opazovali ilustracije in iskali odgovore. Glede vprašalnikov lahko rečemo, da so bili prvi učenci med pogovorom nekoliko nervozni, saj tega niso vajeni. S spodbudami in z dodatno postavljenimi vprašanji so vseeno vsi uspešno opravili pogovor.

Učenci so navajali odgovore predvsem na podlagi informacij iz ilustracij. To je pomemben podatek, saj so začeli črpati informacije iz slike in se zavedati, da slike nosijo veliko podatkov.

V nekoliko manjši meri, ampak ponekod že uspešno, so učenci odgovarjali tudi na podlagi kombiniranja informacij iz vizualnega in verbalnega koda. Vse to je bilo razvidno predvsem pri odgovorih, ki so se navezovali na književni čas in književne like.

Glede književnih likov je to dejstvo popolnoma smiselno, saj v slikanica ponavadi ni opisov njihove zunanosti. Izpostaviti želimo tudi, da kadar smo si pri opisovanju književnih likov določene stvari natančneje ogledali, so jih učenci nato pri odgovarjanju v veliki meri navajali.

Pomembno je, da poudarimo, da so učenci poljubni književni prostor in dogodke v večini opisovali z usklajevanjem informacij iz besedila in informacij iz slike ter jih povezovali v novo, smiselno oblikovano celoto. Pri odgovorih na ta dva sklopa vprašanj se je pojavila simultana sukcesija, saj so učenci (tukaj je mišljen glavni

dogodek (napad mravelj) in prostor, v katerem se je glavni dogodek odvijal) posamezen prostor in dogodek opisovali zaporedno z več ilustracijami.

Iz odgovorov je razvidno, da so si učenci v največji meri zapomnili posamezne dogodke. Te dogodke so največkrat opisali z informacijami iz slike. Prav tako so si najbolj zapomnili stvari, ki so bile omenjene in prikazane v obeh sestavinah slikanice.

3.4.2 Drugi akcijski korak

Izhodišče

Izhajali smo iz zavedanja, da so bili književni prostor in dogodki opisani z informacijami iz obeh kodov slikanice, zato je bilo smiselno, da smo se v prihodnjih korakih še bolj poglobili v te segmente slikanice. Književni liki so bili opisani zgolj na podlagi informacij, ki so bile primarno razvidne na sliki (lasje, oblačila), zato smo se v prihodnjem koraku posvetili tudi temu.

Menimo, da bi z naslednjim korakom bilo znanje potrebno utrdili in ga nadgradili. Zato smo se v naslednjem koraku natančneje osredotočili tudi na upodobitev književnih likov, motivov in književnega prostora.

Načrtovane spremembe

V drugem akcijskem koraku smo obravnavali slikanico Mojce Osojnik z naslovom *Polž Vladimir gre na stop*. Delo je bilo izdano leta 2003 in je bilo nominirano za izvirno slikanico leta 2004 (Zbornica za ZKZK, b. d.).

Avtorica Mojca Osojnik je študirala slikarstvo na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani. Izdala je že nekaj avtorskih slikanic: *To je Ernest* (1997), *Hiša, ki bi rada imela sonce* (2001), *Kako je gnezdila sraka Sofija* (2005). Ponavadi se zgodbe Mojce Osojnik odvrtijo tudi kot lutkovne predstave. Dobila je več pomembnih nagrad – priznanje Hinka Smrekarja, najlepša slovenska knjiga za otroke, Levstikova nagrada ..., prav tako je dobila avstrijsko državno nagrado za otroško in mladinsko ilustracijo (Mestna knjižnica Kranj, 2011).

Zgodba slikanice *Polž Vladimir gre na stop* govori o lačnem polžu Vladimirju, ki je želel hitro priti do solate, pri tem pa se mu je zgodilo marsikaj: jež, ki ga je

nesel na hrbtu, je imel preostre bodice, želva je bila prepočasna, žaba je skakala tako hitro, da mu je bilo slabo, pri letu pa je zaradi vrtoglavice padel z vrabčevega hrbta na avto, od koder ga je zaradi prevelikega vetra odpihnilo na isto mesto, kjer je zjutraj začel pot. Nato se je polž Vladimir odločil, da se bo še enkrat odpravil na pot do solate, vendar sam in počasi, toda vedel je, da bo tja zagotovo prišel. To mu je tudi uspelo.

Dogajalna zgradba je sintetična. V zgodbi se pojavlja tretjeosebni (vsevedni) pripovedovalec.

V slikanici smo analizirali informacije, ki se pojavljajo v besedilu in ilustraciji, ter določili odnos med njimi (gl. Tabela 3).

Tabela 3: Analiza slikanice *Polž Vladimir gre na štop* (2. korak)

	BESEDILO	ILUSTRACIJA
KNJIŽEVNI ČAS	Pojavijo se besedne zveze: nekega jutra, proti večeru, debela ura.	Dela dneva (jutro, večer) na ilustracijah nista izrazito upodobljena (npr. svetlo nebo – jutro). Informaciji se med seboj dopolnjujeta.
KNJIŽEVNI PROSTOR	V besedilu je moč zaslediti lokacije, kot so: za sivim kamnom ob robu ceste, v senci velikega lapuhovega lista, vrt malo više ob cesti. Besedilo je edino, ki vsebuje te informacije. Nekaterih informacij v besedilu ni.	Lokacije niso ilustrirane. Se pa informacije med seboj tudi smiselno dopolnjujejo in si zapolnjujejo vrzeli: naslikan je polž na poti, polž pod velikim listom.

	<p>V besedilu je omenjen prostor, npr. počivanje ob cesti, pokrajina se ni spremenila, omahnil je v globino, zleknil na kumaro.</p> <p>Poimenovane so lokacije, npr. streha avtomobila, zelenjavni vrt s sočnimi gredami solate.</p>	<p>V navedenih primerih ilustracije presegajo besedilo, upodobljene so zelo podrobno (počivanje pod veliko rastlino v senci ob cesti, travnik z veliko cveticami, tloris mesta ...).</p> <p>Ilustracija upodablja isto, informacija se podvaja.</p>
GLAVNI KNJIŽEVNI LIKI	<p>Besedna zveza polž Vladimir (žival in ime) je zapisana že v naslovu in se kasneje v besedilu ves čas ponavlja.</p>	<p>Iz ilustracije razberemo, da je glavni književni lik polž. Informacija se podvaja, to je zapisano že v naslovu.</p>
STRANSKI KNJIŽEVNI LIKI	<p>V besedilu lahko zaznamo besedne zveze: vrsta živali in njeno ime. Po tem načelu so v besedilu zapisani: jež Egon, želva Agata, žaba Greta, vrabec Boris.</p> <p>Pojavi se tudi avtomobil z voznikom.</p>	<p>Informacije se podvojijo, saj so vsi prej naštetih tudi upodobljeni.</p>

Na sprednji naslovni strani je od blizu in na veliko upodobljen polž Vladimir, ki gleda naprej, v desno (morda nekoliko navzdol), v ozadju je zelena pokrajina: podrastje (praprot, trava), oddaljene njive, visoka drevesa. Desno od njega je z velikimi tiskanimi črkami in razgibano pisavo zapisano ime avtorice/ilustratorke

in pod njim naslov slikanice. Na zadnji naslovni strani je upodobljen polž na strehi avtomobila. Ta dogodek je eden izmed tistih, ki se pripetijo v zgodbi sami. Sličica je relativno majhna oz. pomanjšana, pod njo pa je zapisana kratka obnova zgodbe in nekaj o avtorici. Vezni listi spredaj in zadaj so identični, in sicer so oranžne (svetlejše, temnejše) barve, z majhnimi temnimi »madeži«. Vidne so sledi (ploščatega) čopiča in tempera barve. Enaka je tudi zadnja naslovna stran. Notranja naslovnica ima v levem spodnjem kotu sličico, ki zaseda približno četrtno strani. Na sličici je polž, ki počiva pod velikim listom, ilustracija se ponovi tudi v zgodbi sami. Nad sličico desno se raztezata naslov v oranžni barvi (napisan z enako pisavo kot na zunanji naslovnici) in ime avtorice v črni barvi.

Drugi akcijski korak je predstavljal branje besedila, pri čemer smo se poglobljali ne le v primarno razvidno iz slik, ampak tudi v ilustracije z vidika upodobljenih motivov, književnih likov in književnega prostora.

Potek izvedbe

Učno uro smo začeli z motivacijo, pri kateri smo prekrili naslov slikanice in učence spodbudili k razmišljanju, kakšen mislijo, da bo naslov na podlagi slike, ki je na zadnji naslovni strani (polž na strehi avtomobila). Njihove ideje so bile naslednje: hiter polž, polž na izletu, polž na avtomobilu ... Zatem smo pokazali naslov, razložili besedo *štop* in pogledali naslovno stran ter se o pogovorili o tem, kaj je upodobljeno na njej. Pogovarjali smo se tudi o tem, kaj iz naslovnice izvemo o polžu, kje je in kakšen je prostor naokoli. Po pogovoru smo jih ponovno povprašali o tem, kakšna mislijo, da bo zgodba, in poslušali različne ideje.

Sledilo je prvo branje slikanice Mojce Osojnik *Polž Vladimir gre na štop*. Slikanica je bila ves čas branja obrnjena proti učencem (gl. Sliko 8). Ko smo obrnili list, smo vedno najprej pokazali slike še поблиžje in šele nato začeli z branjem besedila.

Slika 8: Branje slikanice (2. korak)

Sledilo je ponovno branje slikanice, kjer smo se ob vsaki posamezni ilustraciji ustavili ter učencem postavili vprašanja. Ta so se navezovala predvsem na motive, književne like in književni prostor. Podajamo primer za vprašanja ob prvi in drugi ilustraciji (gl. Tabela 4).

Tabela 4: Primer vprašanj ob posamezni ilustraciji (2. korak)

<p>Prva ilustracija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kaj je upodobljeno? • O čem razmišlja? • Kakšen je njegov izraz ob tej misli? • Kako misliš, da se polž počuti? Utemelji. • Kaj torej pomeni, da je nekaj tako upodobljeno v oblaku? • Kje in kdaj je polž razmišljal o solati? Utemelji.
<p>Druga ilustracija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kaj je upodobljeno na teh dveh straneh? • Kakšna je pokrajina (ravna/hribovita, poseljena/neposeljena, prometna ...)? • V kateri hiši izmed teh bi ti najraje živel? Zakaj? • Kakšna je cesta? • Kaj še opaziš ob cesti? (Znak.) Kaj pomeni? • Kam misliš, da gleda Vladimir? • Kako pa izgleda Vladimir? Kaj misliš, o čem razmišlja?

Ko smo prebrali slikanico, smo učencem razdelili vprašalnik, ki so ga pregledali in razmislili o vprašanjih. Ta so bila podobna tistim iz prejšnjega koraka: Kdo je glavni književni lik? Kako bi ga opisal/-a? Ali na njem/njej kaj izstopa? Ali ima kakšno posebnost? Kateri prostor/kraj iz slikanice ti je najbolj ostal v spominu? Opiši ga in naštej tudi podrobnosti (stvari), ki so bile tam, če se jih spomniš.

Sledila je likovna naloga (gl. Prilogo B). Učenci so tokrat s trdimi slikarskimi materiali (kolaž papir) izdelali trganko z motivom svobodne živali v svojem naravnem okolju. Pri tem so bili pozorni na svetle in temne barve; pri oblikovanju slike so morali uporabiti po tri različne svetlostne odtenke posamezne barve.

Analiza podatkov

Vsak odgovor učenca smo preučili in določili, na podlagi katere sestavine iz slikanice je podal odgovor.

Opis in oznaka GLAVNEGA KNJIŽEVNEGA LIKA

- Zanimalo nas je: *Kdo je glavni književni lik? Kako bi ga opisal/-a? Ali na njem/njej kaj izstopa? Ali ima kakšno posebnost?*

- Vsi učenci so odgovorili, da je glavni književni lik polž Vladimir.

- Opisali so ga z informacijami, ki so jih pridobili iz obeh kodov. Iz besedila so si večinoma zapomnili ime in njegovo lastnost – počasnost.

- Pet učencev je navedlo ime polža (Vladimir), ostale informacije za opis pa so pridobili iz slikovnega dela slikanice (kožnata barva s pikami, oranžna hišica, tipalke, spreminjajoče se ustnice itd.). Informacije iz obeh delov slikanice so združili v smiselne odgovore. Primer odgovora: »Polž Vladimir. Ima hiško rumene pa oranžne barve, telo ima kožnatno pa na telesu so pisane pike. [Še kaj?] Da je bil zelo lačen pa je rabil prevoz do vrta.«

- Lahko bi rekli, da je le eden izmed učencev podal odgovor, ki je že vseboval kombinacijo informacij iz obeh kodov, in sicer »včasih je žalosten, vesel al pa začuden«, torej polževa razpoloženska stanja.

Opis in oznaka STRANSKEGA KNJIŽEVNEGA LIKA

Zanimalo nas je: *Kateri književni lik se ti zdi, poleg polža, najbolj zanimiv? Zakaj prav on/ona? Opiši ga/jo.*

- Pet učencev se je odločilo za ježa, štirje za želvo, dva za vrabca in eden za žabo.
- Pri ježu so omenili njegove ostre bodice in raznolike čevlje. Prav tako so omenili (en učenec), da je velik in da je vzel s sabo na pot polža.
- Želvo so opisovale izključno deklice, izpostavile so njeno počasnost, ki je omenjena v besedilu in prikazana na sliki. Opisale so tudi njen oklep (dve učenki), našminkane ustnice (dve učenki) in očala (ena učenka). Ena izmed njih je omenila, da izgleda važna, a tega ni znala pojasniti.
- Pet učencev je navedlo ime posamezne živali. Našteti imeni sta bili: želva Agata (dva učenca) in jež Boris (trije učenci). Vsi učenci, ki so navedli ime ježa, so ime zamenjali z vrabcem Borisom, ježu pa je bilo ime Egon.
- Prav tako so kot zanimiv književni lik dvakrat navedli ptico, a niso navedli njene natančne vrste – vrabec. To pomeni, da so si informacijo o vrabcu zapomnili zgolj na podlagi slike.
- Načeloma so učenci informacije pridobili iz obeh sestavin slikanice.
- Pet učencev je iz besedila pridobilo zgolj informacijo o imenu, ostalo so pripovedovali na podlagi informacij iz slike. Primer odgovora: »Agato. [Kdo pa je Agata?] Je želva. Zato ker se samo šminka, je bla našminkana in je nosla moderne obleke. [Še kaj?] Je počasna, srednje velika. [Kakšen je njen oklep?] Pisan.«
- Dva učenca sta podala informacijo na podlagi obeh kodov, in sicer da je želva važna in jež prijazen. Menim, da sta za tak odgovor vseeno morala dobiti informacije iz obeh kodov. Primer: »Jež Boris. [Zakaj prav on?] Zato ker vzame polža s seboj, pa ima različne čevlje in modre bodice.«
- Razvidno je, da je sedem učencev uporabilo informacije, ki se v enakomernem deležu ponavljajo v obeh sestavinah slikanice ter se prav tako nadgrajujejo in dopolnjujejo med seboj.

- Pet učencev je podalo odgovor na podlagi informacij, ki se v manjši meri podvajajo in zato bolj dopolnjujejo in nadgrajujejo med seboj. Primer: »Jež Boris, zato ker je zelo velik bil, ker je imel različne čevlje. Ima ostre bodice pa velike, če ga od blizu pogledamo, je zelo velik.«

Opis KNJIŽEVNEGA PROSTORA

Zanimalo nas je: *Kateri prostor/kraj iz slikanice ti je najbolj ostal v spominu? Opiši ga in naštej tudi podrobnosti (stvari), ki so bile tam, če se jih spomniš.*

- Štirje učenci so opisali vrt s solato. Ta prostor se pojavi kot predzadnja (veliko solate na vrtu) in zadnja ilustracija slikanice (polž s polnim trebuhom zadovoljno leži na kumari).

- Dva učenca sta opisala polžev padec z neba proti mestu in trije padec na avtomobil.

- Trije učenci so opisali polžev kamen in s tem najverjetneje mislili prostor, kjer je polž počival (ob cesti pod velikim listom). Primer enega izmed odgovorov: »Tisti polžev kamen. [Opiši.] Bil je sive barve. [Kaj je še bilo?] Bila je velika trava, zravn tistega je bil en list velik. [In kje je bil polžek?] Doma na tistem kamnu. [Se še kaj spomniš?] Velika trava, veliki prostor.«

- Enajst učencev je opisalo prostor na podlagi informacij, ki so jih uskladili iz besedilnega in slikovnega dela slikanice. Učenec, ki je opisal prostor z informacijami iz slike, si je izbral dvostransko ilustracijo, na kateri ni bilo besedila.

- Le dva učenca sta odgovor podala tako, da se enake informacije nujno podvajajo v obeh kodih. V vseh ostalih, devetih primerih se informacije delno ponavljajo in nato tudi nadgrajujejo ter dopolnjujejo med seboj.

- Prav tako je moč opaziti, da so trije učenci za opis določenega prostora združili podatke, ki so jih pridobili iz več zaporednih ilustracij.

Opis DOGODKA

Sledila je naloga: *Opiši enega izmed dogodkov, ki ti je najbolj ostal v spominu.*

- Učenci so petkrat opisali dogodek, ko polž pade izpod ptičeve peruti in pada ter pristane na avtomobilu, in štirikrat dogodek, ko polž neudobno potuje z ježem, ker ga močno pikajo bodice.

- Deset učencev je dogodek opisalo z informacijami, ki so jih pridobili iz slike in iz besedila ter so jih nato uskladili v smiselno celoto.

- Zgolj dva učenca sta podala odgovor na podlagi slike, to lahko zagotovo trdimo, saj so informacije, ki se skrivajo v besedilu, drugačne. Takšen primer odgovora: »Ko je polž sedel na bučki. Zato ker se mi je najbolj vtisnilo v spomin pa ker ponavadi rad jem bučkino kremno juho.« V besedilu je omenjena kumara, a ker je podobna bučki, je učenec informacijo o kumari preslišal.

- V šestih primerih so učenci odgovarjali na podlagi informacij, ki se delno ponavljajo v obeh kodih slikanice ter se med seboj tudi dopolnjujejo in nadgrajujejo. Le v enem primeru so uporabljene informacije, ki se sploh ne podvajajo. V štirih primerih se pojavljajo odgovori, kjer se informacije iz slikanice nujno podvajajo v obeh kodih. Tako ne moremo z gotovostjo trditi, kako so učenci odgovor tvorili in kje so informacije pridobili.

Navedba NAJBOLJ ZAPOMNJENEGA IZ SLIKANICE

Zadnji zastavljeni vprašanji sta se glasili: *Kaj iz slikanice si si najbolj zapomnil/-a? Zakaj?*

- Osem učencev si je zapomnilo dogodek, dva učenca književni lik, eden učenec prostor in eden parabesedilo (vezne liste).

- Vsi odgovori, razen enega, so nastali s kombiniranjem informacij iz slike in informacij iz besedila.

- Šest učencev je sestavilo tak odgovor, da je razvidno, da se informacije delno podvajajo in tudi nadgrajujejo ter dopolnjujejo med seboj.

- Učenci so si v največji meri zapomnili stvari, ki so bile ponovljene z verbalnim in vizualnim kodom. Zdi se popolnoma smiselno, saj se določena informacija ponovi dvakrat in si jo zato boljše zapomnimo.

Ugotovitve

V drugem akcijskem koraku smo se pri obravnavi slikanice poglobljali ne le v primarno razvidno, temveč tudi v upodobitve motiva, književnega prostora in književnih likov.

Učenci so glavni književni lik opisovali z informacijam iz obeh kodov. Iz besedila niso vzeli le imena, temveč tudi posamezno lastnost. Opis zunanosti so še vedno podajali predvsem na podlagi informacij iz ilustracij. Stranske književne like so opisovali predvsem na podlagi informacij, ki se med seboj dopolnjujejo in nadgrajujejo.

Pri opisovanju prostora so si učenci predvsem zapomnili prostor (vrt), ki se vsebinsko razlikuje od ostalih in se pojavi kot cilj. Najverjetneje jim je prav zaradi tega od vseh najbolj ostal v spominu. Opisovali so ga na podlagi kombiniranja informacij iz obeh kodov. Tudi dogodke so opisovali na podlagi kombiniranja informacij.

Iz slikanice so jim v spominu najbolj ostali posamezni dogodki. Le-te so opisali z informacijami, ki se ponovijo v obeh kodih. Prav zaradi tega, ker so bile ponovljene dvakrat, so si jih verjetno najbolj zapomnili. Enemu izmed učencev je ostala v spominu naslovna stran, kar je dobro, saj vemo, da se zavedajo, da je tudi parabesedilo pomembno za zgodbo.

3.4.3 Tretji akcijski korak

Izhodišče

Izhajamo iz zavedanja, da so bili skoraj vsi odgovori na vsa vprašanja takšni, da so vsebovali informacije, ki so bile smiselno kombinirane iz obeh sestavin slikanice. Pomembno je tudi, da izpostavimo, da učenci niso uporabili zgolj informacij, ki bi se v obeh sestavinah slikanic podvajale, temveč so se informacije med seboj dopolnjevale in nadgrajevale. Ponekod je bilo moč zaslediti tudi odgovore, ki so bili že sami po sebi kombinirane narave.

Pri učencih smo ponovno ozavestili dejstvo, da ilustracije podajajo veliko informacij in so pomembne. Učenci so podajali bogatejše odgovore kot pri vprašalniku iz prvega koraka.

Menimo, da bi bilo sedaj učencem potrebno pokazati, kako lahko tudi likovni elementi, npr. barva, črta, kompozicijski elementi (npr. način prikazovanja gibanja), vplivajo na razumevanje.

Načrtovane spremembe

V tretjem akcijskem koraku smo obravnavali slikanico pisateljice Ide Mlakar in ilustratorke Kristine Krhin z naslovom *Kako sta Bibi in Gusti udomačila kolo*. Delo je bilo izdano leta 2007.

Soavtorici sta bili pri ustvarjanju zbirke *Bibi in Gusti* stalni ustvarjalni tim, skupaj sta namreč izdali naslednje slikanice: *Kako sta Bibi in Gusti porahljala prepir* (2006), *Kako sta Bibi in Gusti sipala srečo* (2011) in *Kako sta Bibi in Gusti preganjala žalost* (2004) (Batič in Haramija, 2013, str. 42). Leta 2005 je bila za izvirno slovensko slikanico nominirana slikanica *Kako sta Bibi in Gusti preganjala žalost*, leta 2011 pa *Kako sta Bibi in Gusti sipala srečo* (Gospodarska zbornica Slovenije, b. d.).

Ida Mlakar se je kot absolventka slavistike zaposlila najprej v knjigarni, zatem na SAZU in šele kasneje kot knjižničarka v knjižnici Otona Župančiča v Pionirski knjižnici (JR, 2006). Kristina Krhin je diplomirala na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani, od takrat se ukvarja z ilustracijami (Mohorjeva Hermagoras, b. d.). Za eno izmed del je prejela tudi priznanje Hinka Smrekarja (J. A., 2011).

Zgodba slikanice *Kako sta Bibi in Gusti udomačila kolo* govori o dveh pujsih – Gustiju in Bibi, ki sta želela udomačiti kolo. To se jima je upiralo, vendar sta ga uspela pripraviti za prvo vožnjo. Prvi se je peljal Gusti in ker ni vedel, kje so zavore, je padel na travo. Na travniku sta zagledala štiriperesne deteljice in jih veliko nabrala. Zatem sta skupaj odšla na nogometno tekmo.

Dogajalna zgradba je sintetična. V zgodbi se pojavlja tretjeosebni (vsevedni) pripovedovalec.

V slikanici smo analizirali informacije, ki se pojavljajo v besedilu in ilustraciji, ter določili odnos med njimi (gl. Tabela 5).

Tabela 5: Analiza slikanice *Kako sta Bibi in Gusti udomačila kolo* (3. korak)

	BESEDILO	ILUSTRACIJA
KNJIŽEVNI ČAS	Pojavijo se besede in besedne zveze: navsezgodaj zjutraj, danes bo, nocojšnja tekma, poletno nebo.	Ilustracije podkrepijo zapisano, in sicer s pižamo, zahajajočim soncem, liki, oblečenimi v poletna oblačila.
KNJIŽEVNI PROSTOR	<p>V besedilu sta poimenovani kuhinja in majhna lesena lopa (v njej so naslednji predmeti: cekar, lopata, kangla za zalivanje, obtolčeno vedro, predrta nogometna žoga, skladovnica drv in kolo).</p> <p>Zapisan je položaj kolesa v lopi: za drvmi, zadaj v kotu.</p> <p>Omenjene so tudi</p>	<p>Informacije se medsebojno dopolnjujejo in zapolnjujejo vrzeli, kajti kuhinja vizualno ni prikazana, spalni prostor (ni v besedilu) pa je natančno upodobljen.</p> <p>Ponekod ilustracija podkrepi besedilo in ga tudi nekoliko preseže: natančno je upodobljena lesena lopa in vsebuje skoraj vse (zapisane) predmete ter nekatere druge stvari, ki niso omenjene v besedilu (igrača, pletena košara, tri lončnice).</p> <p>Kolo je ilustrirano tik ob vhodnih vratih. Informacije o položaju kolesa si nasprotujejo.</p> <p>Informacije se podvajajo,</p>

	naslednje lokacije: lopa za hišo, cesta, Bibi na vrhu klanca, klanec navzdol ter polno štiriperesnih deteljic na tleh.	vse je tudi upodobljeno; morda ilustracije celo presegajo besedilo, saj je ponekod upodobljena kakšna podrobnost več.
GLAVNI KNJIŽEVNI LIKI	Iz besedila je možno razbrati imena likov.	Iz ilustracij je razvidno, da sta glavna književna lika pujska, potemtakem ilustracije besedilo dopolnjujejo.
STRANSKI KNJIŽEVNI LIKI	V besedilu ni omenjen nihče izmed stranskih likov.	Ilustracije presegajo besedilo, kajti upodobljeni so navijači (pujsi) in igrača (mali pujsek).

Na sprednji naslovni strani sta na sredini upodobljena Bibi in Gusti s kolesom. Bibi v roki drži nogometno žogo, Gusti pa štiriperesno deteljico. Prav tako ima štiriperesno deteljico za ušesom zataknjeno Bibi. Stojita na mehki trati, polni deteljic in metuljev. Na zadnji naslovni strani na trati, polni deteljic, leži nogometna žoga in naokoli letijo metulji. Sprednja in zadnja naslovna stran se povezujeta (če slikanico razgrnemo), saj se trata nadaljuje čez obe strani po enaki liniji. Vezni listi so spredaj in zadaj skoraj identični (zamaknjenost za milimeter, dva). Prikazani so nebo, oblaki in metulji, ki se v slikanici večkrat pojavijo. Notranja naslovnica na levi strani prikazuje Gustija, ki poskakuje po trati z deteljicami in je obkrožen z rumenimi metulji ter gleda Bibi, ki na desni strani vozi kolo (desno navzdol) po trati z deteljicami. Kolo ima za lučjo zataknjeno deteljico. Bibi gleda Gustija nazaj (levo gor). Na desni strani je nad ilustracijo zapisan naslov z velikimi tiskanimi črkami, ki so zaobljene. Nad naslovom sta ime in priimek avtorice ter ilustratorke.

Tretji akcijski korak je predstavljal branje besedila, pri čemer smo se posvetili vsemu, kar smo pri ilustracijah opazovali že v prejšnjih korakih. Poseben

poudarek smo dali še barvam, črtam, gibanju ipd. Poglobljanje je bilo torej še večje, in sicer z vidika do sedaj še nedotaknjenih sestavin ilustracije, ki pa so za razumevanje prav tako zelo pomembne.

Potek izvedbe

Motivacijo smo začeli s predstavitvijo v PowerPointu, z naslovnici vseh štirih slikanic iz zbirke *Bibi in Gusti*. Učenci so skušali ugotoviti, katero bomo obravnavali to uro (gl. Sliko 9).

Slika 9: Uvodna motivacija (3. korak)

Podali smo jim nekaj namigov; nekateri so bili zapisani z besedo (poletje, kolo) in nekateri prikazani na sliki (detelja, žoga). Ko so ugotovili, je sledil ogled naslovne strani »naše« slikanice. Pogovorili smo se o tem, kaj je upodobljeno na njej, ali je naslov z vsebinskega vidika nekoliko nenavaden, koga ponavadi udomačimo, kako je naslov oblikovan ter kakšna so njihova pričakovanja glede zgodbe. Zatem smo pogledali še vezne liste in notranjo naslovnico, ob kateri smo si zopet vzeli več časa. Vprašanja so bila: Kaj vidiš levo? Kaj pa desno? Misliš, da sta sliki povezani? Utemelji. Ali pujska mirujeta ali sta v gibanju? Kam se gibljeta? Kakšen je njun izraz, razpoloženje? (gl. Sliko 10).

Slika 10: Pogovor o notranji naslovnici (3. korak)

Sledilo je prvo branje slikanice (Ida Mlakar in Kristina Krhin: *Kako sta Bibi in Gusti udomačila kolo*). Po posvetu z učiteljico so učenci tokrat sedeli na stolih v polkrogu (gl. Slika 11), saj smo menili, da bo to pripomogli k večji zbranosti.

Slika 11: Opazovanje ilustracij (3. korak)

Slikanica je bila ves čas obrnjena proti učencem. Ko smo obrnili list, smo jim vedno najprej pokazali ilustracije поблиžje in šele nato začeli z branjem besedila. Zatem je bilo na vrsti ponovno branje slikanice; ob vsaki ilustraciji smo se ustavili ter učencem postavili vprašanja (gl. Slika 12). Vprašanja so se navezovala predvsem na barve, gibanje, črte itd. Podajamo primer za vprašanja ob prvi in drugi ilustraciji (gl. Tabela 6).

Tabela 6: Primer vprašanj ob posamezni ilustraciji (3. korak)

Prva ilustracija	<ul style="list-style-type: none"> • Kaj vidiš? Kaj se dogaja?
------------------	---

	<ul style="list-style-type: none"> • Kateri del dneva je? Zakaj tako misliš? • Kaj poleg informacije v besedilu tudi nakazuje, da je res tako? • Kakšne volje je Bibi in kakšne Gusti? Po čem tako sklepaš? • Kako vemo, da Bibi tudi pleše? • V katerih prostorih smo? Kako veš? • Kdo še moti Gustija nad posteljo? Kako se giblje? • Kdo bi znal obnoviti zgodbo le ob ilustracijah?
Druga ilustracija	<ul style="list-style-type: none"> • Kaj vidiš? Kaj izstopa? • Katera barva prevladuje? Kako se počutite ob pogledu na to ilustracijo? • Kako je razpoložena Bibi? Kakšen je njen izraz, uhlji ipd.? • Kako je z Gustijem? • Kdo je še upodobljen, a ni omenjen? Kdo mislite, da je to? Kakšen je?

Slika 12: Odgovarjanje na vprašanja in pogled ilustracij od blizu (3. korak)

Ko smo prebrali slikanico, smo učencem razdelili vprašalnik, ogledali so si vprašanja in razmislili o njih. Vprašanja so bila v večini podobna tistim iz prejšnjih korakov (Kdo sta glavna književna lika? Enega izmed njiju natančneje opiši. Kdaj, s katerim delom dneva se zgodba začne in s katerim konča? Kako to

veš? Utemelji.), nekaj pa je bilo namenjenih opazovanemu iz tega koraka (Kako misliš, da se je navsezgodaj zjutraj počutil Gusti, ko je Bibi prepevala? Zakaj tako misliš? Kakšna je bila pot, po kateri se je peljal Gusti na prvi vožnji s kolesom? (Lahko tudi narišeš.) Ali se je peljal hitro ali počasi?).

Sledila je likovna naloga (gl. Prilogo C). Učenci so tokrat spoznali grafično tehniko monotipijo in postopek za izvedbo le-te. Odtisnili so svoje kolo in bili pri tem pozorni na uporabo različnih vrst črt, svetlejše ter temnejše ploskve ter uporabo različnega orodja.

Analiza podatkov

Opis in oznaka KNJIŽEVNEGA LIKA

Zanimalo nas je: *Kdo sta glavna književna lika? Enega izmed njiju natančneje opiši. Ali na njiju kaj izstopa, imata kakšno posebnost?*

- Vsi učenci so navajali odgovore, ki so jih črpali iz besedilnega in iz slikovnega dela. Primer opisa: »[...] ima sestrico Bibi, ima pižamo bele barve s srčki, ko spi, ko pa se preobleče, pa ima modro trenirko s črticami. [Kakšne so črtice?] Malo bolj svetle.«

- Vsi učenci razen enega so navedli ime pujskov, dva pa sta pri tem imela težave, ker se imen nista spomnila natančno (Gabi, Bilbi, Glibi).

- Sedem učencev je podalo dele odgovora, ki so jih že tekom zgodbe skovali s kombinacijo obeh kodov (je prijazna, rada nabira deteljice ...).

- Dečki so se odločili za opis Gustija in skoraj vse deklice za opis Bibi.

- V večini so učenci navedli podatke o spolu in o obleki ter o tem, kako Bibi rada poje. Pri šestih učencih ni bilo potrebno postavljati dodatnih vprašanj, saj so odgovorili dovolj izčrpno. Trije učenci so začeli naštevati lastnosti enega izmed pujskov in kaj rad/-a počne. Ko smo jim postavili podvprašanje, so začeli opisovati še zunanji izgled. Primer odgovora na to vprašanje: »Bibi rada poje, pa [...] tam je imela rumeno oblekco gr pa oranžn predpasnik je mela, rumen, pa je pela šmentana muha. [...] /J/e zelo prijazna, pa kdaj pa kdaj tudi jezi Gustija.

[Kako pa ga jezi?] Da ga zbada s pesmimi. [Bi še kaj povedala?] Ima roza kožo, pa mašljo gr.«

Določitev KNJIŽEVNEGA ČASA

Zanimalo nas je: *Kdaj, s katerim delom dneva se zgodba začne in s katerim konča? Kako to veš? Utemelji.*

- Deset učencev je informacije za odgovor pridobilo iz obeh sestavin slikanice.

- Pet učencev je svojo odločitev, da gre za jutro, pojasnilo s trditvijo, da Gusti še spi. To informacijo je mogoče razbrati iz besedila in ilustracije. Štirje učenci so se za jutro odločili na podlagi videnih svetlih barv in svetlobe, ki je značilna za jutro. Trije učenci so o jutru in večeru, podali informacije le na podlagi videne slike. Eden izmed učencev je informacijo o jutro dobil le iz besedila.

- Učenci so svojo odločitev za večer najbolj množično pojasnjevali s trditvijo, da takrat zahaja sonce (šest učencev) in da je zvečer že temneje (trije učenci). Trije učenci so podatek o večeru pojasnili tudi na podlagi trditve, da je zvečer tekma. En učenec je čas pojasnil z zadnjo sličico, ki je naslikana po koncu zgodbe (lučka na kolesu, ko igrata nogomet).

- Opisovanje na podlagi opazovanja barv: »Začne se z jutrom, konča pa z večerom. [Kako veš, da je jutro?] Zjutraj so bolj svetle barve. S knjige pa je bilo prikazano, da je bilo belo ozadje. [S katerim delom se konča?] Z večerom. [Kako veš?] Zato ker sonca ni bilo več na nebu pa je bilo že čisto spodaj pa se je tam čisto spodaj vidlo bolj svetlo kot na sredini neba.«

- Pojasnjevanje na podlagi popolnoma drugih informacij: »Zjutraj. [Kako veš?] Ker je Bibi navsezgodaj pela šmentana muha. [Kdaj se konča?] Zvečer. [Kako veš?] Ker je bila tej nogometna tekma.«

Opis KNJIŽEVNEGA PROSTORA

Zanimalo nas je: *Kateri prostor/kraj iz slikanice ti je najbolj ostal v spominu? Opiši ga in naštej tudi podrobnosti (stvari), ki so bile tam, če se jih spomniš.*

- Štirje učenci so se odločili za opis nogometnega igrišča, ostali so opisovali hrib, kjer se je Gusti spuščal s kolesom, travnik, kjer je Gusti padel, in travnik, kjer sta pobirala drevesa.

- Vsi učenci so prostor opisali s podatki, ki so jih pridobili iz slike in iz besedila in jih združili v povezujoče se odgovore. Primer odgovora: »Nogometno igrišče. Tam so bili nogometaši, gola, navijači, igrišče je bilo zelene barve, ker je travnatno igrišče, tam so imeli tudi navijači balone, tam mimo sta šla Bibi in Gusti.«

- Učenci so na to vprašanje odgovarjali dokaj skopo. Eden izmed učencev je rekel, da odgovora ne ve. Trije učenci so brez podvprašanj navedli dovolj izčrpne odgovore. Dva učenca sta potrebovala veliko podvprašanj, ampak sta nato na vsako vprašanje odgovorila s kar nekaj besedami.

- Eden izmed učencev je za opis prostora uporabil dve ilustraciji; ker je šlo za gibanje v tem prostoru, lahko rečemo, da gre za primer simultane sukcesije.

Opis RAZPOLOŽENJA

Postavili smo vprašanja: *Kako misliš, da se je navsezgodaj zjutraj počutil Gusti, ko je Bibi prepevala? Zakaj tako misliš?*

- Skoraj vsi učenci so podali odgovor, ki je bil sestavljen iz podatkov, pridobljenih iz slike in iz besedila.

- Nekateri odgovori oz. deli odgovorov so bili že sami po sebi kombinirane narave. Učenci so navedli besede, ki kažejo, kako se je Gusti takrat počutil: ježno, zaspano, žalostno, slabo ... Menim, da so se učenci med obravnavo slikanice identificirali z Gustijem ter začeli razumeti, kako se je takrat počutil. Primer odgovora: »Grozno se je počutil, žalostno se je počutil, ker je pela. Njemu je pa šlo na živce. [Kako veš?] Je reko, naj bo tiho, ampak ona ga ni poslušala, je kr naprej pela.«

- Trije učenci so informacije pridobili zgolj iz slikovnega dela ter s kombinacijo slikovnega in besedilnega dela. En učenec je informacije pridobil iz besedila ter s kombinacijo slikovnega in besedilnega dela. Primer: »Jezno. [Kako veš?] Ker je pisalo na besedilu.«

Opis KNJIŽEVNEGA PROSTORA in DOGODKA

Zanimalo nas je: *Kakšna je bila pot, po kateri se je peljal Gusti na prvi vožnji s kolesom? (Lahko tudi narišeš.) Ali se je peljal hitro ali počasi? Kako veš?*

- Ta dogodek upodabljata dve ilustraciji. Trije učenci so opisovali peto ilustracijo (ravnina, dviga se prah), sedem učencev šesto ilustracijo (strmina), trije učenci pa so obe ilustraciji povezali in zopet se je pojavila simultana sukcesija.

- Primer enega izmed opisov: »Bil je pesek, [...] pa zraven trava, potem je bila zemlja. [Se je peljal hitro ali počasi?] Hitro. [Kako veš?] Ker je bilo v slikanici pokazano, da se mu je zadi kadilo.«

- Vsi učenci so Gustijevo pot opisali na podlagi informacij, pridobljenih iz obeh kodov – besedila (pa še ni čisto udomačeno, hitra vožnja, prah dvigal za njim ...) in slike (črte, ki nakazujejo gibanje, čebele, ki jih skoraj odnese, trava in roža naokoli ...).

- Osem učencev je iz besedila »vzelo« le to, da se je peljal hitro, in štirje, da se je za njim dvigal prah. Isti informaciji se kažeta tudi na sliki. Slika v tem primeru nadgrajuje in dopolnjuje besedilo: peljala sta se tako hitro, da se je dvigal prah in je skoraj odneslo vse živali, ki so bile tam.

- Eden izmed učencev je pot narisal (gl. Sliko 13). Najverjetneje je narisal pujsa (parklji na okončinah) na kolesu, in sicer se vozi v isto smer kot na ilustraciji ter za sabo dviguje prah, kot je upodobljeno tudi v slikanici. Učenec si je torej zapomnil informacije iz slike.

Slika 13: Učenec upodobi pujskovo pot (3. korak)

- Hitrost gibanja so učenci pojasnjevali z naslednjimi besedami: zadaj se je kadilo, ni se videlo vilic v kolesu, metalo je pesek, ker se je peljal po bregu itd.

Opis DOGODKA

Navodilo naslednje naloge se je glasilo: *Opiši dogodek, ki ti je najbolj ostal v spominu.*

- Šest učencev je opisalo Gustijevo vožnjo po klancu in padec. Po dva učenca sta opisala tudi naslednje dogodke: nabiranje detelje, v lopi in tekma. Eden je opisal, kako je Bibi zjutraj pela. Primer: »Ko je Bibi prepevala v jutro. Ko je prepevala pa je bla noter muha, ko se je veselila, ko je eno pesem o njej pela.«

- Vsi dogodki so bili opisani tako, da so jih sestavljale informacije, ki so bile pridobljene iz slikovnega dela, in informacije, ki so bile iz besedilnega dela.

- Zanimivo je, da sta učenca, ki sta opisala lopo, naštela stvari, ki se pojavijo tako v vizualnem kot verbalnem delu slikanice. Najverjetneje sta si jih bolj zapomnila zato, ker se dvakrat ponovijo. Iz odgovorov je razvidno, da je osem učencev navedlo odgovore, kjer se informacije pojavijo v obeh kodih. Primer odgovora: »Ko sta najdla kolo. [Se spomniš, kje je bilo to?] V kleti. [Kaj vse je še bilo tam?] Drva, kangla za zalivat, poknjena, nogometna žoga.«

Navedba NAJBOLJ ZAPOMNJENEGA IZ SLIKANICE

Kot zadnji sta bili postavljeni vprašanji: *Kaj iz slikanice si si najbolj zapomnil/-a? Zakaj?*

- Devet učencev je navedlo dogodke iz slikanice, trije književne like in eden naslovno stran.

- Štirje učenci so zapisali, da so si zapomnili, kako so prišli na nogometno tekmo z deteljicami. Dva učenca sta si najbolj zapomnila Gustijev padec. Ostali učenci so si zapomnili različne stvari (metulje iz zgodbe, nabiranje detelje, petje, kolo ...). Primer: »Sem si najbolj zapomnila, ko sta Bibi in Gusti šla po cesti z jeklenim konjičkom do nogometnega igrišča.«

- Učenci so to v največji meri opisovali z informacijami, ki se pojavijo v besedilu in na sliki (vsi trije so odšli na tekmo, Bibi poje, Gustijev padec ...). Primer: »Zjutraj. Ker je Bibi prepevala in ni pustila Gustiju spati.«

- Redkeje so se pojavili opisi, kjer so se informacije različnih kodov med seboj dopolnjevale (najbolj si bom zapomnil Bibi in Gusti, sta pujsa, kako izgleda srebrni konjiček).

Ugotovitve

V tretjem koraku akcijske raziskave smo se dodatno poglobljali v slikovni del tudi na podlagi barv, črt, gibanja itd.

Učenci so na vsa vprašanja (književni liki, književni čas, književni prostor, dogodki itd.) odgovarjali z informacijami, ki so jih pridobili tako iz besedila kot iz slik. Informacije so uskladili v nov, smiselno povezujoč se odgovor. Zelo malo je posameznikov, ki so na katerokoli vprašanje podali odgovor zgolj na podlagi informacij iz enega koda.

Pri posameznem dogodku (Gustijeva vožnja) se je nekajkrat pojavila simultana sukcesija, saj so učenci opisali dogodke/prostor tako, da so združili po dve ilustraciji, ki prikazujeta zaporedno gibanje.

Že tretjič se je izkazalo, da so si učenci iz slikanice zapomnili stvari, katerih informacije se pojavijo v obeh kodih. To je smiselno, saj si dvakrat ponovljeno verjetno bolj zapomnimo.

Glede na to, da smo v tem koraku poudarjali ogled barv, linij in gibanja, je iz odgovorov razvidno, da so učenci opazovali in navajali informacije, ki so se nanašale na opažene barve (predvsem pri književnem času), črte in gibanje (predvsem pri dogodku: vožnja s kolesom).

3.4.4 Četrty akcijski korak

Izhodišče

Pri izvedbi smo izhajali iz zavedanja, da so učenci informacije pridobivali iz besedila in iz slike ter usklajevali podatke v novo smiselno celoto. Njihovi odgovori so vsebovali informacije o vključenih barvah (predvsem književni čas), gibanju (predvsem pri dogodku: vožnja s kolesom) in linijah (gibanje, razpoloženje) iz slikanice.

Zdelo se nam je pomembno, da učenci v naslednjem koraku spoznajo še slikanico brez besedila ter vso usvojeno znanje glede opazovanja ilustracij iz preteklih korakov povežejo.

Načrtovane spremembe

V četrtem akcijskem koraku smo obravnavali slikanico Damijana Stepančiča z naslovom *Zgodba o sidru*. Delo je bilo izdano leta 2010 in gre za slikanico brez besedila.

Ta slikanica ima priznanje zlata hruška in s tem znak kakovosti knjige (Mestna knjižnica Ljubljana, b. d.). Za to delo je avtor dobil nagrado Hinka Smrekarja (Bartolj, 2011). Tudi sicer je prejel kar nekaj drugih nagrad in dobrih uvrstitev (Miš založba, b. d.). Damijan Stepančič je v Ljubljani obiskoval Srednjo šolo za oblikovanje in fotografijo, zatem pa nadaljeval šolanje na likovni akademiji. V nekem intervjuju je povedal, da rad uporablja različne likovne tehnike (Stepančič, 2003).

Ilustracije v slikanici *Zgodba o sidru* upodabljajo, kako (oče) kapitan zapusti dom in gre na ladjo ter pluje daleč naokoli. Ko se po nekem času vrne domov, »zasidra« svojo ladjo sredi mesta in gre k dečku (sinu), da mu pokaže, kje je potoval. Medtem eden izmed zmajev z mostu uniči verigo s sidrom in ladja »odpluje« stran, sidro pa ostane na trgu.

V slikanici smo analizirali književni čas, književni prostor in književne like (gl. Tabelo 7).

Tabela 7: Analiza slikanice *Zgodba o sidru* (4. korak)

	ILUSTRACIJA
KNJIŽEVNI ČAS	<p>Na ilustracijah so upodobljeni deli dneva: rano jutro (rumeno nebo – preden vzide sonce), dan (modro nebo, beli oblaki), noč (temno nebo, luna).</p> <p>Na podlagi upodobljene plovne karte je moč sklepati, da je plovba trajala dlje časa.</p>

KNJIŽEVNI PROSTOR	Upodobljeni so: hiša v mestu (tudi soba s posteljo v hiši), mesto od daleč (visoke stavbe, bloki, stanovanjske hiše, grad ...) in mesto od blizu s kulturnimi spomeniki (stare mestne hiše, vodnjak, mostovi, paviljon) in cestnim prometom (avtomobili, avtobusi, motor ...), obmorsko mesto s svetilnikom, pokrajina ob morju, kabina kapitana na ladji. Upodobljena je tudi približana plovna karta, ki je videti kot pomanjšana pokrajina (morje, gore, jezera, zmaji ...).
GLAVNI KNJIŽEVNI LIKI	Večkrat sta upodobljena deček in odrasel moški, oblečen v uniformo kapitana. Pomemben je tudi zelen zmaj, ki pretrga verigo.
STRANSKI KNJIŽEVNI LIKI	Trije zmaji.

Na podlagi upodobljenega (grad, mostovi, trg, sidro, zmaji, visoke zgradbe) je moč sklepati, da gre za naše glavno mesto, Ljubljano (Ljubljanski grad, Zmajski most, Tromostovje, sidro na Kongresnem trgu ter zgradbe okoli njega (Slovenska filharmonija, Univerza v Ljubljani), Nebotičnik ...).

Dogajalna zgradba je načeloma sintetična (če pa vemo za sidro v Ljubljani, jo lahko razumemo kot analitično, saj razloži, zakaj sidro stoji tam).

Na sprednji naslovni strani je v zgornjem delu upodobljena ladja z odtrganim sidrom, ki pluje po valovitem morju, pod njo pa je pod globino morja upodobljen pogled na Ljubljano, predvsem na Kongresni trg in sidro, ki je tam ostalo. Če platnice razgrnemo, se prva in zadnja naslovna stran povezujeta. Na zadnji naslovni strani nad mestom (avtomobili, tovornjaki) in pokrajino v temni globini plava velika rdeča riba. Riba, avtomobili, tovornjaki in ladja se premikajo naprej, v desno. Vezni listi so identični spredaj in zadaj; narisani so štirje zmaji: eden ujet v ogrado, dva stoječa na vzpetini in eden znotraj nekakšnega naravnega ovala.

Notranja naslovnica vsebuje le naslov in ime avtorja. Naslednja stran upodablja zmaja, ki na hrbtu nosi sidro.

Pri obravnavi slikanic smo se že poglobljali v vse bistvene značilnosti. Zdelo se nam je potrebno, da učenci to še enkrat ponovijo in povežejo usvojeno znanje ob nekoliko drugačni slikanici, slikanici brez besedila. Pomembno je, da učencem pokažemo, da obstajajo tudi tovrstne slikanice in da lahko v njih najdemo bogato zgodbo.

S četrnim, zadnjim akcijskim korakom smo učence preizkusili, kako dobro znajo opazovati slike in ob njih razmišljati ter si ustvariti zgodbo na podlagi le-teh.

Potek izvedbe

Motivacijo smo začeli tako, da je vsak učenec dobil po en listič, na katerega je zapisal vse, kar je videl, in vse asociacije, ki jih je dobil ob pogledu na naslovnico. Zatem smo prebrali, kar so napisali. Njihove besede/besedne zveze so bile: ladja, podvodno mesto, potniška ladja, noč, avtomobili, valovi, morska skrivnost, plaža, zaklad, kup kamnov ... Nato smo razprli knjigo, da sta se povezali sprednja in zadnja naslovna stran, ter jim zopet pustili nekaj časa, da so dopolnili listič z novimi asociacijami (gl. Sliko 14). Ponovno so jih prebrali. Napisali so: gromozanska riba, zlata riba, puščava, morsko dno, nebo, piramide, oblaki ...

Slika 14: Uvodna motivacija - asociacije (4. korak)

Zatem smo učencem povedali, da bomo obravnavali drugačno slikanico, in sicer takšno, ki nima besedila, zato smo jih opozorili, naj še posebej natančno opazujejo vsako ilustracijo in pri tem razmišljajo. Prvič smo prelistali slikanico počasi,

učencem smo približali slike, tako da smo slikanico nesli naokrog in pokazali pobjiže, saj je pomembno, da res dobro vidijo (gl. Sliko 15 in Sliko 16).

Slika 15: Pobjiže si ogledamo ilustracije 1 (4. korak)

Slika 16: Pobjiže si ogledamo ilustracije 2 (4. korak)

Pri drugem »branju« smo si ponovno ogledali slikanico ter učencem sproti, ob vsaki sliki, postavili vprašanja (gl. Sliko 17). Vprašanja so predstavljala poglobljanje vseh preteklih korakov: kar je primarno razvidno, natančneje o motivu, književnem prostoru, književnih likih ter tudi o barvah, črtah, gibanju itd. Podajamo primer za vprašanja ob prvi in drugi ilustraciji (gl. Tabela 8).

Tabela 8: Primer vprašanj ob posamezni ilustraciji (4. korak)

<p>Prva ilustracija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kaj je upodobljeno? • Kaj je v ospredju in kaj v ozadju? • Kaj izstopa? • Katera barva je prisotna v ozadju? Kaj misliš, da
--------------------------------	--

	<p>pomeni ta barva?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nekdo spi ... Je jutro ali večer? • Vidiš na ilustraciji kakšno živo bitje, kakšno osebo? • Senca stoji ali se premika? • Kam »odhaja« senca?
Druga ilustracija	<ul style="list-style-type: none"> • Kaj je upodobljeno? • Kaj vidiš v ospredju, kaj v ozadju? • Kakšen je svet/prostor/narava tukaj? • Katera barva prevladuje? Kako se počutiš ob pogledu na toliko modre barve? • Ladja miruje ali pluje? Zakaj tako misliš? • Kje pluje ladja? • Kam pa misliš, da pluje ladja?

Slika 17: Pogovor o ilustraciji (4. korak)

Ko smo prelistali slikanico tudi drugič, smo učencem razdelili vprašalnik, ki so ga prebrali in razmislili o možnih odgovorih.

Zatem je sledila izvedba likovne naloge (gl. Prilogo D). Učenci so ustvarjali v paru in iz odpadnega materiala sestavili montažni kip z motivom: morska pošast iz globin.

Analiza podatkov

Določitev KNJIŽEVNEGA ČASA

Zanimalo nas je: *Kdaj, s katerim delom dneva se zgodba po tvojem mnenju začne in s katerim delom konča? Utemelji.*

- Pet učencev je odgovorilo, da se zgodba začne z večerom. To so utemeljevali tako: »Ker [...] je deček zvečer pisal domačo nalogo in je sonce šlo proti zahodu.«; »Ker je bilo vse tak temno pa lučke.«

- Štirje učenci so navedli, da se zgodba začne z nočjo. Nekateri so to obrazložili tako: »Ker je bilo v knjigi prvo še vse tak temno [...]«.

- Dva učenca sta zapisala, da se zgodba začne z jutrom (»Ker je vse tak svetlo.«), eden meni, da z dopoldnevom, in nekdo, da z dnevom.

- Na del vprašanja, kdaj se zgodba konča, je pet učencev odgovorilo, da s popoldnevom, ter to utemeljilo tako: »[...] /P/opoldan je veliko ljudi v trgih [...]«; »Zato ker je bilo veliko ljudi pa avtomobilov.«; »Zato ker je svetlo.«

- Trije učenci so zapisali, da se je zgodba končala zjutraj, »ker [...] je spet tak svetlo, [...] je bil že malo sonček, pa sonce je vzhajalo«.

Opis KNJIŽEVNEGA PROSTORA

Zanimalo nas je: *Kateri prostor ti je najbolj ostal v spominu? Opiši ga in naštej tudi podrobnosti (stvari) v prostoru, na tistem kraju, če se jih spomniš.*

- Štirikrat se je pojavil opis dečkove hiše, eden je ta objekt poimenoval trgovina. Prostor so opisovali raznoliko. Trije učenci so omenili sliko nad posteljo, isti trije so tudi zapisali, da deček gleda album oz. knjigo za mizo, četrti je zapisal, da je desno učilnica (tam, kjer je sedel in gledal album/bral). Dva izmed teh sta zapisala, da je v drugi, levi sobi spalnica. Tisti učenec, ki je opisoval prostor kot trgovino, je tudi naštel stvari v spodnjem nadstropju: ladja, kompas, daljnogled.

- Dva učenca sta opisala pisarno oz. notranjost ladje. Oba sta omenila stol in zemljevid. En učenec je naštel še kompas, krmilo, šestilo, drugi pa knjige o dinozavrih in mizo.

- Prav tako so opisali prostor, kjer zmaj pregrizne verigo, in povedali, da tam vidijo sidro, ladjo in hiše naokoli.

Opis in oznaka GLAVNEGA KNJIŽEVNEGA LIKA

V okviru tretjega sklopa vprašanj nas je zanimalo: *Kdo je po tvojem mnenju glavni književni lik? Kako bi ga opisal/-a? Ali na njem/njej kaj izstopa? Ali ima kakšno posebnost?*

- Štirje učenci so navedli, da ima v zgodbi najpomembnejšo vlogo sidro.

- Štirje učenci so se odločili, da ima najpomembnejšo vlogo kapitan oz. dedek, kakor so ga tudi poimenovali.

- Trije učenci so se odločili, da ima glavno vlogo ladja.

- Dvema učencema se je najpomembnejši zdel deček.

- Pri opisu sidra so vsi navedli barvo (siva, srebrna barva). Trije učenci so zapisali, da je veliko, eden je poudaril celo, da je zelo veliko, dva izmed učencev sta zapisala tudi, da je težko. Nekdo je zapisal, da ima dolgo verigo.

- Glede opisa kapitana so vsi štirje navedli, da je oblečen v bela oblačila, dva izmed teh sta posebej poudarila, da ima kapo. Nekdo je navedel, da je velik.

- Posebej želimo izpostaviti deklico, ki je poimenovala dečka. Navajamo točen odgovor: »Deček Nik. [Kako bi ga opisala? Ima ime?] Ja, jaz sem si zmisllila. [Kako mu je ime?] Nik. [Opiši ga še malo.] Zelo je prijazen, rad bere, rad piše, pa takrat, ko je dedek prišel, ga je tako zanimal zemljevid.«

Opis in oznaka STRANSKEGA KNJIŽEVNEGA LIKA

Naslednja vprašanja so bila zastavljena tako: *Katerega izmed književnih likov si si še zapomnil? Zakaj? Kakšen je bil?*

- Šest učencev je zapisalo, da so si kot drugega zapomnili še dedka (tako so ga poimenovali štirje učenci), kapitana oz. mornarja (dva učenca), pet učencev si je zapomnilo dečka.

- Pri opisu dedka je pet učencev navedlo, da je star, trije, da ima brke oz. sivo brado, trije, da ima belo obleko. Pet učencev je omenilo, da ima ladjo (dva), vozi ladjo (dva) oz. je kapitan ladje (eden). Nekdo je rekel, da so zmaji njegovi.

- Ko so opisovali dečka, so trije učenci od petih pisali o njegovih oblačilih (zelena pižama, črtasta majica, zelene hlače, rdeče kratke hlače itd.), dva sta opisala, da ima kratke lase, eden izmed teh dveh je dodal, da so lasje rjavi. Nekdo je zapisal, da deček rad gleda zemljevide in rad vidi dedka ter je majhen. Drug učenec je zapisal, da je včasih vesel in včasih žalosten. Opisi dečka se ne nanašajo le na njegovo zunanost, ampak se nekoliko dotaknejo tudi njegovih interesov.

Opis DOGODKA

Navodilo naslednje naloge se je glasilo: *Opiši dogodek, ki ti je najbolj ostal v spominu.*

- Sedem učencev je opisalo dogodek, ko zmaj pregrizne verigo na sidru in dedek komaj ulovi ladjo. Štirje učenci so navedli, da je eden izmed zmajev pobegnul oz. da en zmaj manjka. Štirje učenci so omenili, da je dedek hitro in pravočasno skočil na ladjo, na lestev (en učenec), eden izmed učencev je celo navedel, da je kapitan prej pograbil zemljevide. Učenci so za en dogodek uporabili opis več zaporednih slik, to lahko poimenujemo simultana sukcesija.

- Ena izmed interpretacij dogodka je popolnoma drugačna, in sicer: »Ko je dedek bežal pred zmajem. Ko sta gledala zemljevid, potem pa je nekaj zaslišal, pa sta deček pa dedek pogledala skozi okno, potem pa je videl, da en zmaj manjka. Potem pa so tisti zmaji hodli naokrog pa je dedeka prestrašil, pa je njegovo sidro bek dal pa je hitro šou na ladjo.«

- Dvakrat se je ponovil opis dogodka, ko pride dedek k dečku in gledata zemljevid ter sta vesela. V enem primeru je učenec menil, da je neizmerno vesel deček, v drugem pa, da je neizmerno vesel dedek.

Navedba NAJBOLJ ZAPOMNJENEGA IZ SLIKANICE

Kot slednji sta bili postavljeni vprašanji: *Kaj iz slikanice ti bo najbolj ostalo v spominu? Zakaj?*

- Sedem učencev si bo zapomnilo dogodek in šest učencev književne like.
- Po dvakrat so navedli, da si bodo zapomnili sidro, ko deček gleda album oz. piše nalogo, kako vozi ladja po mestu/nad mestom, štiri zmaje in ko zmaj odgrizne verigo.
- Nekaj komentarjev, zakaj si bodo zapomnili posamezno, je povezanih z osebnimi izkušnjami, npr.: »Velikokrat gledam kakšne zgodbe, je velikokrat to, da ponavadi pri nekaterih risankah delajo zvečer nalogo.«; »Zato ker bi jaz tut rad letel, pa ladja je tut letela.«
- Na vprašanje, zakaj si bodo zapomnili prav sidro, so odgovorili, da zato, ker je bil enak naslov in ker je na vsaki sliki.
- Nekdo je na vprašanje, zakaj si bo zapomnil prav štiri zmaje, odgovoril, da zato, ker so ti na Ljubljanskem mostu.

Ugotovitve

V četrtem akcijskem koraku smo uspešno obravnavali slikanico brez besedila. Učenci so bili presenečeni, da obstaja slikanica, ki nima besedila. Za delo so bili motivirani in so bili tudi ob koncu obravnave še vedno navdušeni.

Na lističe so po uri odgovorili, kako se jim je zdelo branje takšne slikanice in zakaj. Pisali so tako: »Zdelo se mi je zelo zabavno, ker smo si sami predstavljali, kako gre zgodba.«; »Zdelo se mi je zanimivo, ker ni pisalo.«; »Zdelo se mi je zanimivo in zabavno, ker še nikoli nisem bral takšne knjige.«; »Takšno branje se mi je zdelo čudno, ker ni kaj pisalo.«

Učenci svoje interpretacije zgodbe niso delili s sošolci, saj je bilo zaradi zastavljenih ciljev raziskave pomembno, da je imel vsak posameznik svojo interpretacijo.

Na podlagi analiziranih odgovorov smo lahko ugotovili, da je večina učencev ilustracije dobro opazovala.

Na vprašanje, povezano s časom (kdaj se začne in kdaj konča zgodba), so učenci podajali različne odgovore. Čas so utemeljevali na podlagi barv in opazovanja prostora oz. okolice (veliko ljudi).

Navajali so različne prostore, ki so si jih najbolj zapomnili, a največkrat se je pojavila hiša. Morda ravno zato, ker je upodobljena kar petkrat.

Učenci so pri opisovanju književnih likov dobro opazovali videz oseb, ki nastopajo. Predvsem so opisali oblačila, prav tako pa so se pojavili opisi interesov in razpoloženja dečka. Učenci so opisali tudi nežive književne like, in sicer sidro ter ladjo.

Zanimiv je odgovor, v katerem si je eden izmed učencev izmislil ime za dečka.

Vsi učenci so v večini razumeli zgodbo podobno. Le eden izmed učencev je zgodbo razumel nekoliko drugače, in sicer da je dedek bežal pred zmajem. Največ različnih odgovorov so podali predvsem, ko so določali književni čas. Književni čas so utemeljevali z barvami in s prostorom. Književne like so opisali na podlagi oblačil, nekateri so razbrali tudi razpoloženja in interese. Izmed vseh prostorov so največkrat opisali tistega, ki se pojavi večkrat. Kot zanimiv dogodek pa so v večini navajali glavni dogodek iz zgodbe, ko zmaj pregrizne verigo.

4 Sklep

V magistrskem delu se ves čas poudarja, kako pomembno je, da se pri branju slikanice natančno posvetimo tako besedilu kot tudi ilustracijam ter jo s tem celostno preberemo. Če ilustracije opazujemo in se poglobimo v to, kaj in kako je nekaj upodobljeno, zagotovo pridobimo vsaj nekaj informacij, ki pripeljejo do še boljšega razumevanja zgodbe. Zato je smiselno, da se učitelji in učenci seznanijo s tem, kaj vse je mogoče opazovati na ilustracijah. V izvedeni akcijski raziskavi smo se v prvem akcijskem koraku poglobljali v primarno razvidno iz slike, v drugem smo natančneje opazovali tudi upodobljene motive, književni prostor in književne like, v tretjem akcijskem koraku pa smo se v ilustracije poglobili tudi z vidika barv, linij in gibanja. V zadnjem, četrtem akcijskem koraku smo obravnavali nekoliko drugačno slikanico, slikanico brez besedila, ki zgodbo sporoča zgolj preko slik.

Učenci so se že po prvem akcijskem koraku začeli zavedati, da ilustracije nosijo veliko informacij, ki nam lahko služijo za boljše razumevanje zgodbe, in da tam niso zgolj zaradi estetskega učinka. To je bilo razvidno iz njihovih odgovorov na vprašanja iz vprašalnika, saj je večina učencev v odgovore vključevala informacije, ki so jih pridobili tudi iz slikovnega dela slikanice. Prav tako je pomembno izpostaviti dejstvo, da so učenci v odgovorih v veliki meri navajali tiste podatke, ki smo jih pri obravnavi posamezne ilustracije poudarili in izpostavili. To je pomemben pokazatelj za načrtovanje nadaljnjega dela pri obravnavanju slikanic v razredu.

Učenci so književni čas v prvem akcijskem koraku v največjem številu določali na podlagi ilustracij. To so pojasnjevali z oblačili, značilnimi za tisti letni čas, in z značilnostmi narave v tistem letnem času. Prav tako so množično pridobivali podatke iz besedila. Le tretjina odgovorov je bila podana na podlagi kombinacije informacij iz besedila in slike. V tretjem akcijskem koraku so učenci večinsko določali čas s kombinacijo informacij, ki so jih pridobili iz besedila, in informacij, ki so jih pridobili iz slike. Odgovor so pojasnjevali tudi z barvami (bilo je svetlo/temno, zahajanje sonca, dogajanje). V zadnjem akcijskem koraku, ko so

zgodbo prejeli zgolj preko slik, so čas določali na podlagi položaja sonca na nebu, svetlobe (temno je, prižgane luči) in stanja v okolici (veliko ljudi in avtomobilov).

Učenci so v vseh akcijskih korakih zapomnjen književni prostor opisovali na podlagi informacij, ki so jih pridobili iz obeh sestavin slikanice. Odgovore so združili v novo, smiselno oblikovano celoto. V prvih treh akcijskih korakih se je vedno pojavila simultana sukcesija, kar pomeni, da so učenci za opis enega prostora uporabili več zaporednih ilustracij dogajanja na tem prostoru.

Učenci so v prvem koraku glavne in stranske književne like opisovali tako, da so večino informacij razbrali iz slike. Iz besedila so za glavni književni lik pridobili zgolj ime, za stranske književne like pa poleg imena tudi razpoloženska stanja. V drugem koraku so književne like opisovali z informacijami, pridobljenimi iz obeh sestavin. Informacije iz besedila so predvsem podajale ime in lastnosti književnega lika. V drugem koraku so se pojavili tudi odgovori (deli odgovorov), ki so že sami po sebi kombinirane narave. Prav ta delež učencev, ki so podali odgovor, ki je že sam po sebi skovan iz obeh delov, se je v tretjem koraku povečal. V tem koraku so učenci tudi v največji meri opisovali književne like z informacijami iz obeh delov slikanice. Pogosto so predstavili tudi razpoloženska stanja književnih likov. Iz slikanice brez besedila pa so učenci navajali predvsem zunanji videz književnih likov. V manjši meri so navajali tudi razpoloženska in čustvena stanja ter interese posameznih književnih likov.

Polovica učencev je v prvem koraku opisala dogodek s kombinacijo obeh sestavin slikanice. Pojavila se je simultana sukcesija. Prav tako so učenci v drugem in tretjem koraku večinsko opisali dogodek z informacijami, ki so jih pridobili iz obeh delov slikanice. V zadnjem koraku se je pri opisu dogodka zopet pojavila simultana sukcesija.

Večinski delež učencev si je po vsaki obravnavani slikanici zapomnil dogodke. Nekoliko manjši delež si je zapomnil tudi književne like, redkeje parabesedilo in zgolj en učenec prostor. Izkazalo se je tudi, da si učenci v največji meri zapomnijo stvari, ki se pojavijo tako v besedilnem kot v slikovnem delu slikanice, kar je popolnoma smiselno, saj posamezno vidijo/slišijo večkrat.

Za pristop k celostnemu branju je smiselno, da se vsaj nekoliko seznanimo z likovnim jezikom in pri branju skušamo razmišljati o tem, kaj nam posamezne sestavine ilustracije sporočajo. Preden učitelj obravnava slikanico v razredu, je pomembno, da jo sam večkrat natančno prebere (slike in besedilo) in razume. Prvič si prebere besedilo in pri tem opazuje ilustracije. Nato je smiselno, da se ob ponovnem branju začne posvečati upodobljenim ilustracijam z vidika primarno razvidnega, upodobitev motivov, književnih likov, časa in prostora ter tudi z vidika barv in linij. Šele nato bi lahko rekli, da slikanico bolje razumemo. Pomembno je, da si učitelj zatem ob vsaki ilustraciji zamisli vprašanja, ki jih bo postavil učencem (vsi prej naštetih vidiki). Sedaj je pripravljen iti v razred in z učenci celostno obravnavati slikanico. Pomembno je, da najprej učencem slikanico glasno prebere in se šele ob drugem branju z njimi natančneje posveti ilustracijam. Pomembno je, da vsi učenci ilustracije dobro vidijo in jih nekaj časa opazujejo. Upoštevati je treba tudi sestavine parabesedila in učence navajati na upoštevanje le-tega. Ko se otrok individualno loti branja slikanice, je pomembno, da se zaveda, da so ilustracije izjemnega pomena, zato naj jih skuša natančno opazovati. Dobro bi bilo, da bi celostni način branja slikanic začeli upoštevati v šolah, saj bi tako učenci tam pridobili zavedanje o pomembnosti ilustracij in bi pri samostojnem branju bilo razumevanje še boljše.

Menimo, da bi v prihodnosti bilo smiselno oblikovati priročnik za celostno branje slikanice, saj učitelji ne vedo natančno, kako naj bi se sploh bolj poglobljali v njen slikovni del. Priročnik bi jim lahko predstavljal splošno vodilo za celostno obravnavo slikanice.

Prav tako bi bilo v prihodnosti smiselno zastaviti likovne naloge, ki bi jih lahko izvedli po celostni obravnavi slikanice. Takšna obravnavo slikanice služi kot dobra motivacija za nadaljnje ustvarjanje. Dobro pa bi bilo, da upodobljenih motivov iz slikanice ne ponavljamo v celoti, ampak iz njih vzamemo le delček oz. zgolj pridobimo idejo za ustvarjanje.

VIRI IN LITERATURA

VIRI

Mlakar, I. (2007). *Kako sta Bibi in Gusti udomačila kolo*. Radovljica: Didakta.

Osojnik, M. (2003). *Polž Vladimir gre na štop*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Radovanovič, V. (2012). *Gnezdo*. Murska Sobota: Ajda, IBO Gomboc.

Stepančič, D. (2010). *Zgodba o sidru*. Ljubljana: Mladinska knjiga Založba.

LITERATURA

Agoglia, R. (b. d.). *The Whole Book Approach to Evaluating and Using the Picture Book as an Art Form*. Pridobljeno 6. 7. 2014 iz <http://www.rashi.org/pdfs/Eric%20Carles%20handouts.pdf>.

Avguštin, M. (2001). Galerija izvirnih ilustracij mladinskih del. V J. Zupan (Ur.), *Ilustracija – bližnjica h knjigi. Galerija izvirnih ilustracij mladinskih del na osnovni šoli dr. Pavla Lunačka v Šentrupertu* (str. 13–28). Ljubljana: Karantanija.

Avguštin, M. (2009). Razmerja med slikovnimi in besednimi sporočili. V J. Vintar (Ur.), *Razmerja med slikovnimi in besednimi sporočili: zbornik Bralnega društva Slovenije* (str. 75–84). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Bartol, J. (2011). *Zgodba o sidru*. Pridobljeno 22. 6. 2015 iz <http://blog.ognjisce.si/joze/2011/05/05/zgodba-o-sidru>.

Batič, J. in Haramija, D. (2013). Zbirka slikanic Kje rastejo bonboni? Ide Mlakar in Ane Razpotnik Donati. *Šolsko polje, XXIV* (3–4), 41–65.

Batič, J. in Haramija, D. (2012). Leposlovne slikanice o prevoznih sredstvih Vesne Radovanovič. *Revija za elementarno izobraževanje, 5*(4), 39–55.

Batič, J. in Haramija, D. (2014). Teorija slikanice. *Otrok in knjiga*. 89, 5–19.

- Čačko, P. (2000). Slikovnica, njezina definicija i funkcije. V R. Javor (Ur.), *Kakva je knjiga slikovnica* (str. 12–16). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- Dolinšek – Bubnič, M. (2000). *Beri mi in se pogovarjaj z mano! Priročnik z nasveti za kreativno uporabo otroških slikanic*. Epta: Ljubljana.
- Dolinšek Bubnič, M. (2003). Zakaj ravno knjiga?. V R. Ažman (Ur.), *Lahko vzgojim uspešnega otroka? Priročnik za starše, vzgojitelje in učitelje* (str. 87–123). Ljubljana: Epta.
- Doonan, J. (1993). *Looking at Pictures in Pictures Book*. Lockwood: The Thimble Press.
- Ellis, G. in Brewster, J. (1991). *The storytelling handbook for primary teachers*. England: Penguin Books.
- F. Kocjančič, N., Karim, S., Kosec, M., Opačak, Ž., Prevodnik, M., Rojc, J., ... Selan, J. (2011). *Učni načrt. Program osnovna šola. Likovna vzgoja*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Frelih, Č. (2009). Kaj odlikuje kakovostno ilustracijo. V L. Knaflič in N. Bucik (Ur.), *Branje za znanje in branje za zabavo. Priročnik za spodbujanje družinske pismenosti* (str. 75–82). Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- Gospodarska zbornica Slovenije. (b. d.). *Izvirna slovenska slikanica*. Pridobljeno 22. 6. 2015 iz http://www.gzs.si/zbornica_knjiznih_zaloznikov_in_knjigotrzccev/vsebina/Izvirna-slovenska-slikanica-arhiv.
- Gospodarska zbornica Slovenije. (b. d.). *Izvirna slovenska slikanica 2009*. Pridobljeno 22. 6. 2015 iz http://www.sanje.si/knj_novice.php?id=444.
- Grafenauer, N. (1978). Slikanica in njeno sporočilo. V K. Brenkova in N. Grafenauer (Ur.), *Slovenska slikanica in knjižna ilustracija za mladino 1945 –1975*. (str. 7–14). Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
- Haramija, D. (1997). Ali lahko slikanice zbolijo. *Otrok in knjiga*. 43, 24–27.

- Haramija, D. in Batič, J. (2013). *Poetika slikanice*. Podjetje za promocijo kulture Franc-Franc: Murska Sobota.
- Hlevnjak, B. (2000). Kakva je to knjiga slikovnica? V R. Javor (Ur.), *Kakva je knjiga slikovnica* (str. 7–11). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- Ingolič, B. (1978). Uvod. V K. Brenkova in N. Grafenauer (Ur.), *Slovenska slikanica in knjižna ilustracija za mladino 1945–1975*. (str. 5–6). Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
- J. A. (2011). *Ilustracije Kristine Krhin*. Pridobljeno 22. 6. 2015 iz http://www.dolenjskilist.si/2011/01/28/38003/kultura/clanek/Ilustracije_Kristine_Krhin/#.
- JR. (2006). Ida Mlakar – Pisateljica, ki rahlja srca malih in velikih bralcev. *Otroci: revija za starše, letnik 5*. Pridobljeno 22. 6. 2015 iz http://www.otroci.si/wp/wp-content/uploads/2009/07/otroci_november06.pdf.
- Kemmis, S., McTaggart, R., Marentič-Požarnik, B. in Skalar, M. (1991). *Kako se lotimo akcijskega raziskovanja v šoli*. Didakta: Radovljica.
- Knjigarna Bukla. (b. d.). *Gnezdo*. Pridobljeno 11. 7. 2015 iz http://www.bukla.si/?action=books&book_id=15246.
- Kobe, M. (1987). *Pogledi na mladinsko književnost*. Ljubljana: Mladinska književnost.
- Kobe, M. (2004). Uvodna beseda o slikanici. *Otrok in knjiga*, 59, 41–42.
- Komelj, M. (2001). Popotnica galeriji izvirnih ilustracij mladinskih del. V J. Zupan (Ur.), *Ilustracija – bližnjica h knjigi. Galerija izvirnih ilustracij mladinskih del na osnovni šoli dr. Pavla Lunačka v Šentrupertu* (str. 5–11). Ljubljana: Karantanija.
- Kordigel Aberšek, M. (2008). *Didaktika mladinske književnosti*. Ljubljana: ZRSS.
- Krivec Dragan, J. (2009). Zakaj je ilustracija tako pomembna. V L. Knaflič in N. Bucik (Ur.), *Branje za znanje in branje za zabavo. Priročnik za*

- spodbujanje družinske pismenosti* (str. 71–74). Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- Lewis, D. (2001). *Reading contemporary picturebooks: picturing text*. New York: RoutledgeFalmer.
- Medved Udovič, V. (2004). Slikanici Maruška Potepuška in Brundo se igra med besednim in vizualnim. *Otrok in knjiga*, 61, 29–42.
- Mestna knjižnica Kranj. (2011). *Osojnik, Mojca*. Pridobljeno 22. 6. 2015 iz <http://www.gorenjci.si/osebe/osojnik-mojca/571/>.
- Mestna knjižnica Ljubljana. (b. d.). *Zlata hruška*. Pridobljeno 25. 7. 2015 iz <http://www.mklj.si/zlata-hruska>.
- Miš založba. (b. d.). *Damijan Stepančič*. Pridobljeno 22. 6. 2015 iz <http://www.zalozbamis.com/avtor/damijan-stepancic-2/>.
- Mohorjeva Hermagoras. (b. d.). *Kristina Krhin*. Pridobljeno 22. 6. 2015 iz http://www.mohorjeva.com/knjige_buecher/avtor_detajl/kristina-krhin.
- Nikolajeva, M. (2003). Verbalno in vizualno: Slikanica kot medij. *Otrok in knjiga*, 58, 5–26.
- Nikolajeva, M. in Scott, C. (2001). *How Picturebooks work*. Pridobljeno 4. 8. 2015 iz https://books.google.si/books?id=EbCfCLUOZD0C&printsec=frontcover&hl=sl&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.
- Nodelman, P. (1988). *Words about pictures: The Narrative Art od Children's Picture Books*. Athens and London: The University of Georgia Press.
- Saksida, I. (2000). Bogastvo poetik in podob. V R. Javor (Ur.), *Kakva je knjiga slikovnica* (str. 53–69). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- Saksida, I. (2003). Slikanice so dragoceno čtivo za odrasle. V R. Ažman (Ur.), *Lahko vzgojim uspešnega otroka? Priročnik za starše, vzgojitelje in učitelje* (str. 63–75). Ljubljana: Epta.

Santoro, I. (2009). Pisani svet slikanice. V J. Vintar (Ur.), *Razmerja med slikovnimi in besednimi sporočili: zbornik Bralnega društva Slovenije* (str. 75–84). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. (2002). Ljubljana: DZS.

Sokolov, C. (2011). Slikanica – dialog med podobo in besedilom. V V. Gomivnik Thuma (Ur.), *Vloga slikovnih sestavin pri sporazumevanju: zbornik Bralnega društva Slovenije* (str. 97–111). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Stepančič, D. (2003). *Damijan Stepančič*. Pridobljeno 22. 6. 2015 iz http://www.zupca.net/dnevna_soba/ilustratorji/damjan_stepancic.htm.

Založba Sanje. (b. d.). *Ana Razpotnik Donati*. Pridobljeno 22. 6. 2015 iz <http://www.sanje.si/avtorji.php?avtorId=253>.

Žabot, V. (2003). Skrivnosti branja. V R. Ažman (Ur.), *Lahko vzgojim uspešnega otroka? Priročnik za starše, vzgojitelje in učitelje* (str. 77–85). Ljubljana: Epta.

PRILOGE

PRILOGA A: Likovna naloga prvega akcijskega koraka

Likovno področje: risanje

Likovni problem: vrste črt, nizanje in križanje

Likovna tehnika: svinčnik

Likovna tema: črtno izražanje

Likovni motiv: strip (moje gnezdo)

VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI CILJI (F. Kocjančič, Karim, Kosec, Opačak, Prevodnik, Rojc, Velikonja, Zupančič, Kepec, Prevodnik, Tomšič Čerkez in Selan, 2011):

Kognitivni:

- Spoznavajo in vrednotijo likovna dela umetnika.
- Spoznajo izrazne možnosti stripa.
- Utrdijo znanje o izraznih možnostih črt.

Psihomotorični:

- Oblikujejo strip.

Afektivni:

- Razvijajo sposobnost opazovanja.
- Razvijajo občutljivost do likovnih umetnin.
- Razvijajo ustvarjalne risarske zmožnosti in negujejo individualni risarski izraz.
- Razvijajo občutek za uporabo različnih vrst linij.
- Razvijajo občutek za bogatenje narisane oblike s teksturami (z lineranimi, točkovnimi).

Najprej smo se pogovorili o likovnem motivu, in sicer o lastnih izkušnjah z gnezdrom. Zatem smo pripeljali pogovor do stripa in se pogovorili, kako bi lahko besede in slike hkrati prikazali na listu papirja. Dali smo jim namig – različne oblačke (gl. Sliko 18).

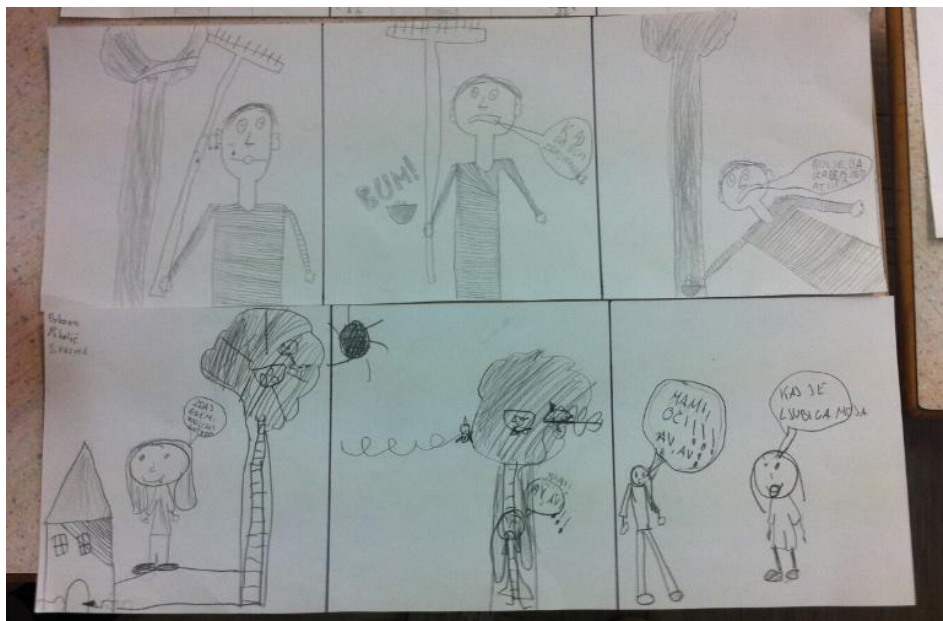
Slika 18: Pogovor o značilnostih stripa (1. korak)

Ogledali smo si nekaj reprodukcij stripov Miki Mustra. Zatem smo se pogovarjali, kaj strip pravzaprav je, in se pogovorili o njegovih značilnostih (oblački, zvočni zapis, velikost črk). Sledila je demonstracija. List papirja smo razdelili na kadre ter risali različne vrste črt in obnovili znanje o tem, kako ustvariti temnejše ploskve z nizanjem in križanjem črt (gl. Slika 19).

Slika 19: Demonstracija likovne naloge (1. korak)

Sledila je napoved smotra, in sicer so učenci morali s svinčnikom ustvariti strip v treh kadrih o svojem dogodku z gnezdom. Pri tem so morali upoštevati različna merila za vrednotenje (izrazne možnosti stripa, zapolnitev površine, tehnična izvedba, izvirnost). Ob koncu dela smo razstavili vse likovne izdelke (gl. Slika 20, Slika 21, Slika 22) in izpeljali še vrednotenje le-teh.

Slika 20: Končni izdelki 1 (1. korak)

Slika 21: Končni izdelki 2 (1. korak)

Slika 22: Končni izdelki 3 (1. korak)

PRILOGA B: Likovna naloga drugega akcijskega koraka

Likovno področje: slikanje

Likovna tehnika: trganka

Likovni problem: svetle in temne barve

Likovna tema: barvna ploskev (svetla, temna)

Likovni motiv: svobodna žival v svojem naravnem okolju

VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI CILJI (F. Kocjančič idr., 2011):

Kognitivni:

- Spoznavajo in vrednotijo likovna dela umetnika.
- Spoznavajo značilnosti različnih slikarskih materialov in pripomočkov.

Psihomotorični:

- Slikajo s trdimi slikarskimi materiali.
- Naslikajo sliko s svetlimi in temnimi barvami.
- Trgajo in lepijo različne barvne ploskve in z njimi oblikujejo barvne kompozicije.

Afektivni:

- Razvijajo sposobnost opazovanja.
- Razvijajo občutljivost do likovnih umetnin.
- Razvijajo slikarske zmožnosti in negujejo individualni slikarski izraz.
- Razvijajo motorično spretnost in občutek za ravnanje z različnimi slikarskimi materiali in pripomočki.

Na ilustracijah naše slikanice smo opazovali temne in svetle barve, saj so ilustracije likovne umetnine in jih je smiselno uporabiti.

Zatem smo se zbrali pri mizi in izvedli demonstracijo likovne tehnike. Pogovorili smo se, kdaj vse slikamo, in povedali, da delo s kolaž papirjem prav tako uvrščamo na področje slikanja. Ugotovili smo, da lahko posamezno ploskev iz kolaž papirja izrežemo, lahko pa jo tudi odtrgamo, in nato trganje demonstrirali. Pokazali smo, kako delčke prilepimo in kako jih med seboj delno prelepimo ter prikažemo podrobnosti (gl. Sliko 23).

Slika 23: Demonstracija (2. korak)

Zatem smo se pogovorili o motivu: kako se je polž počutil, ko je prišel na vrt, kje polž pravzaprav živi in kako se druge živali počutijo v svojem naravnem okolju. Pogledali smo predstavitev v PowerPointu o različnih živalih (ptica, pingvin, lev, hobotnica ...) v njihovih naravnih okoljih. Sledil je trenutek, da so si zamislili svojo žival v naravnem okolju (gl. Sliko 24).

Slika 24: Zamislite si ... (2. korak)

Nato smo napovedali, da bodo danes upodobili svobodno žival v naravnem okolju s trganjem in lepljenjem kolaža, pri tem pa bodo upoštevali temne in svetle barve (po tri odtenke za posamezno barvo). Sledila so še druga merila za vrednotenje (tehnična izvedba, zapolnitev celotne površine, izvirnost), ki smo jih pritrdili na tablo.

Po končanem praktičnem delu smo izpeljali še vrednotenje trganek (gl. Sliko 25) in kasneje naredili razstavo (gl. Sliko 26 in Sliko 27).

Slika 25: Vrednotenje (2. korak)

Slika 26: Končni izdelki 1 (2. korak)

Slika 27: Končni izdelki 2 (2. korak)

PRILOGA C: Likovna naloga tretjega akcijskega koraka

Likovno področje: grafika

Likovni problem: tiskanje, odtis

Likovna tehnika: monotipija

Likovna tema: črtno izražanje, svetlo/temno izražanje

Likovni motiv: moje kolo

VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI CILJI (F. Kocjančič idr., 2011):

Kognitivni:

- Spoznavajo in vrednotijo likovna dela umetnika.
- Rišejo različne vrste črt (dolge, kratke, krive, ravne, sklenjene, lomljene, tanke, debele itd.) in izražajo svetle ter temne ploskve z nizanjem in križanjem črt.
- Izpeljejo postopke za izvedbo preproste grafične tehnike – monotipija.
- Pridobivajo izkušnje o nastanku odtisa.
- Z monotipijo spoznavajo značilnosti različnih materialov, pripomočkov in tehnike pri grafiki.
- Učenci spoznajo pojem monotipija in njen pomen.

Psihomotorični:

- Razvijajo izrazne možnosti pri grafiki in s tem negujejo individualni likovni izraz.
- Razvijajo občutek za razporejanje oblik v grafiki.

Afektivni:

- Razvijajo sposobnost opazovanja.
- Razvijajo občutljivost do likovnih umetnin.
- Razvijajo motorične spretnosti pri delu z različnimi materiali in orodji za grafiko.
- Razvijajo ustvarjalne risarske zmožnosti in negujejo individualni risarski izraz.
- Razvijajo občutek za uporabo različnih vrst linij.

Začeli smo z demonstracijo. Zbrali smo se okoli mize, na kateri smo imeli linolej, tiskarsko barvo, valjček, dva papirja formata A3, svinčnik, kemični svinčnik, zobotrebec, ploščo za razvaljanje grafične barve in lopatko. Učence smo vprašali, kaj je na mizi in kaj bi lahko počeli s temi orodji ter kako bi lahko tiskarsko barvo nanесли na papir. Ko smo ugotovili, da na linolej namažemo tiskarsko barvo, ter se pogovorili o vseh podrobnostih, ki so s tem povezane (označiti kote, razvaljati barvo itd.), smo to demonstrirali učencem (gl. Slika 28).

Slika 28: Demonstracija (3. korak)

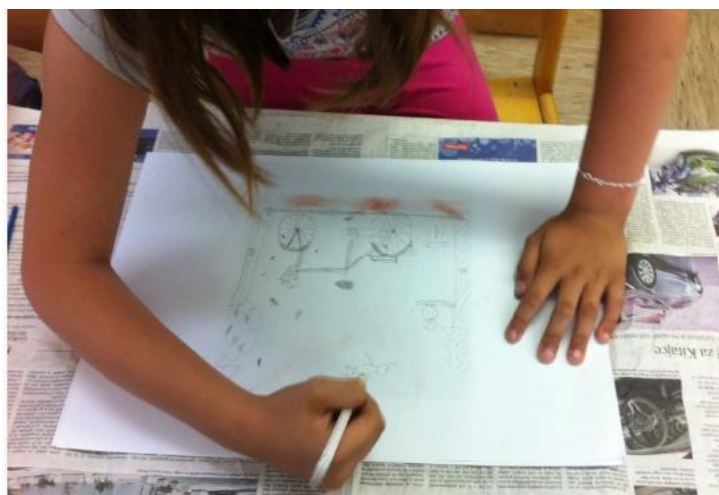
Ko je bil list položen čez namazan linolej, so učenci poskušali risati različne vrste črt (tanke, debele, močne) z različnimi orodji (pisalo, čopič, prst, zobotrebec) ter temniti ploskve (gl. Slika 29).

Slika 29: Demonstracija in poskušanje (3. korak)

Zatem smo se pogovorili o tem, kaj smo počeli (tiskali) in kaj smo dobili na drugi strani (odtis). Nato smo razložili bistvo te grafične tehnike – monotipije. Sledil je ogled reprodukcij monotipij (Drago Vidmar: *Požgano drevo*, Slavko Striegl: *Ljubavni ples* in Slavko Striegl: *Pas u lovu*) in pogovor o tem, kaj je še potrebno za dokončan izdelek (signatura). Prešli smo na likovni motiv in ga povezali z njihovo izkušnjo, da bodo kmalu opravljali kolesarski izpit in da imajo zagotovo doma kolo. S predstavitvijo v PowerPointu smo si ogledali sestavo kolesa. Zatem je sledil trenutek, ko so si v mislih ustvarili svoje kolo. Nato smo napovedali, da bodo danes tudi sami izdelali monotipijo, in sicer bodo odtisnili svoje kolo. Podali smo še merila (različne črte in ploskve, tehnična izvedba, zapolnitev formata, izvirnost, signatura) in napotke za delo (zaščitite mizo, ne dvigujte papirja itd.). Učenci so se lotili dela (gl. Sliko 30), mi pa smo jim najprej namazali linolej plošče s tiskarsko barvo.

Slika 30: Ustvarjanje monotipije (3. korak)

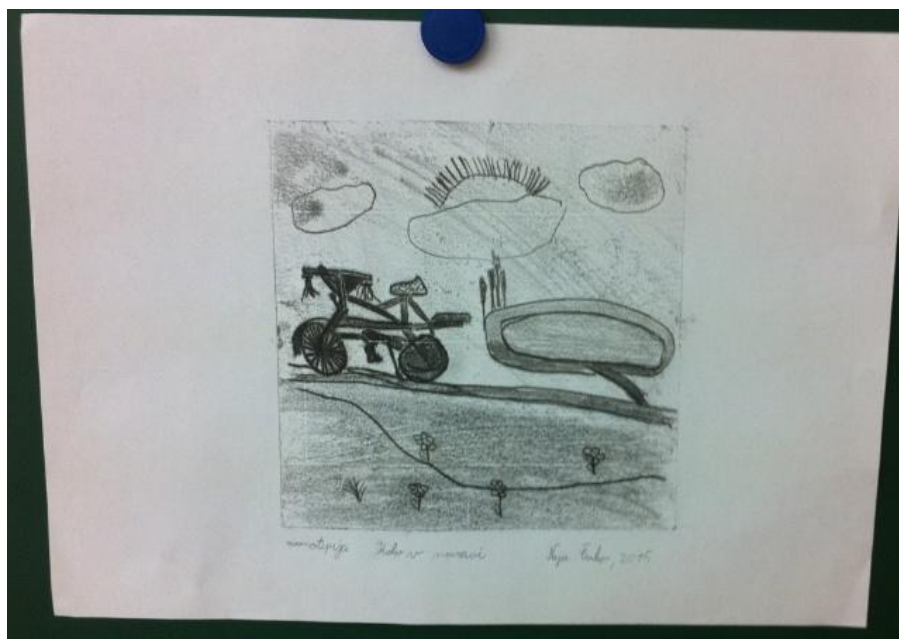
Ko so končali z delom in počistili za sabo, so izdelek opremili s signaturo. Zatem smo v razredu naredili razstavo (gl. Sliko 31, Sliko 32, Sliko 33) in izpeljali še vrednotenje monotipij.

Slika 31: Končni izdelki 1 (3. korak)

Slika 32: Končni izdelki 2 (3. korak)

Slika 33: Končni izdelek (3. korak)

PRILOGA D: Likovna naloga četrtega akcijskega koraka

Likovno področje: kiparstvo

Likovni problem: kip, kiparski materiali

Likovna tehnika: sestavljanje kiparskega ogrodja iz odpadnih materialov

Likovna tema: montažni kip

Likovni motiv: morska pošast iz globin

VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI CILJI (F. Kocjančič idr., 2011):

Kognitivni:

- Spoznavajo značilnosti različnih kiparskih materialov in pripomočkov.

Psihomotorični:

- Modelirajo preprosto statično živalsko figuro.
- Za kiparsko izražanje uporabljajo tudi reciklirane materiale, embalažo in naravne materiale, lahko pa tudi različna lepila, lepilne trakove, vrvico in druge materiale.

Afektivni:

- Razvijajo sposobnost opazovanja.
- Razvijajo občutljivost do likovnih umetnin.
- Razvijajo kiparske izrazne zmožnosti in s tem negujejo svoj individualni likovni izraz.
- Razvijajo občutek za stabilnost kiparskega izdelka.
- Razvijajo motorične spretnosti pri delu z različnimi kiparskimi materiali in pripomočki.

Najprej smo s pomočjo fotografij reprodukcij (prestavitve v PowerPointu) ponovili razliko med obhodnim kipom in reliefom. Zatem so učenci ob reprodukcijah kipov določali material posameznega kipa. Nato so spoznali, kakšen je montažni kip in kako se razlikuje od prej prikazanih (gl. Slika 34).

Slika 34: Montažni kip (4. korak)

Sledila je demonstracija. Na mizi smo imeli različne odpadne materiale (učenci so jih zbirali že dva tedna doma): plastične zamaške, prazne tetrapake, škatlice, vrvce in ostalo odpadno embalažo. Poskusili smo pritrčiti kartonast tulec na podlago (poudarili smo pomen stojnosti). Učenci so sami poizkušali, kako bi bilo najboljše. Ker ideje niso bile najbolj učinkovite, smo jim pokazali, kako bo prilepljeno najbolj trdno (gl. Slika 35). Zatem so poskušali pritrčiti različne materiale (lepljenje z različnimi lepilnimi sredstvi) na tulec.

Slika 35: Demonstracija (4. korak)

Prešli smo na likovni motiv. Spomnili smo se na ribo, ki je naslikana na zadnji naslovni strani slikanice. Pogovorili smo se, da takšna riba živi v velikih globinah in da tam nima svetlobe. Zatem smo pogledali kratek odsek videoposnetka o živečih živalih v globini morja. Sledil je še ogled fotografij posameznih živali, ki živijo še globlje in izgledajo res nenavadno (gl. Slika 36).

Slika 36: Živali iz morskih globin (4. korak)

Nato so si v mislih sami zamislili morsko pošast iz globin. Zatem smo napovedali smoter, da bodo danes tudi oni postali kiparji in bodo sestavili morsko pošast iz globine. Izpostavili smo, da bodo danes delali v paru ter da bo to montažni kip, sestavljen iz različnih odpadnih materialov. Poudarili smo še ostala merila za

vrednotenje (stojnost, tehnična izvedba, izvirnost) in napotke za delo (upoštevajte mnenja drug drugega in se usklajujte).

Ko so z ustvarjanjem končali (gl. Sliko 37, Sliko 38, Sliko 39), smo izpeljali še vrednotenje.

Slika 37: Končni izdelek 1 (4. korak)

Slika 38: Končni izdelek 2 (4. korak)

Slika 39: Končni izdelek 3 (4. korak)